

Torsdagen den 16 november

Kl. 14.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 8 innevarande månad.

§ 2 Om åtgärder mot den ökade målbalansen vid de allmänna underdomstolarna

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Ernulfs* (fp) i kammarens protokoll för den 31 oktober intagna fråga, nr 282, och anförde:

Herr talman! Herr Ernulf har frågat mig om jag har för avsikt att vidta några åtgärder för att motverka den sedan flera år pågående ökningen av målbalansen vid de allmänna underdomstolarna.

Om herr Ernulf med sin fråga avser åtgärder av processuell art vill jag erinra om att det under senare år vidtagits flera åtgärder som innebär att de allmänna domstolarna inte längre i samma utsträckning som tidigare tillförs brottmål av mindre allvarlig art. Ytterligare åtgärder i denna riktning övervägs alltid, men några reformer är inte omedelbart förestående.

Om herr Ernulf avser åtgärder för att öka personalen på tingsrätterna vill jag framhålla att den frågan varje år prövas i budgetarbetet. Detta är fallet även i år, och riksdagen kommer alltså att i vår få ta ställning i frågan.

En avslutande anmärkning. Herr Ernulf synes utgå från att det skulle vara ett faktum att målbalanserna vid tingsrätterna ökar. Tillgängliga statistiska uppgifter visar emellertid att antalet balanserade mål i tingsrätterna under flera år i slutet av sextioalet var konstant ungefär 40 000. En uppgång kunde iakttas under 1971 då tingsrätternas arbete påverkades av en arbetskonflikt. Antalet balanserade mål den 1 juli i år uppgick till ungefär 49 000. Det har visat sig att ökningen delvis består av tvistemål, men till övervägande delen består balansökningen av mindre brottmål, s. k. bötesmål. Däremot tyder de statistiska uppgifterna på att antalet balanserade brottmål av grövre eller medelsvår art är lägre numera än för några år sedan.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Jag får tacka justitieministern för svaret på min fråga, även om jag nog tycker att läget är allvarligare än vad man kan utläsa av svaret.

I årets statsverksproposition finns en uppgift att målbalansen, alltså antalet oavgjorda mål, vid de allmänna underdomstolarna vid slutet av år 1968 var omkring 37 500 brottmål och allmänna tvistemål. Två år senare

Torsdagen den
16 november 1972

*Om åtgärder mot
den ökade målbalansen vid de
allmänna underdomstolarna*

Torsdagen den
16 november 1972

*Om åtgärder mot
den ökade målba-
lansen vid de
allmänna under-
domstolarna*

var siffran nära 45 000. Av justitieministerns svar framgår att antalet fortsatt att stiga, till 49 000 den 1 juli i år.

Den utvecklingen måste väl anses oroande och ge anledning till motåtgärder. Läget är nu t. ex. att ett brottmål som inte har någon särskild förtur utan tas i sin ordning kan få vänta ett halvt år eller mer i domstol, innan det kommer till förhandling och dom. Av uppgifter som jag fått från domstolsväsendets organisationsnämnd förefaller detta för närvarande gälla över 11 000 brottmål och över 5 000 tvistemål.

Vad är då resultatet av att en person som står under åtal vid en domstol på detta sätt kan få vänta månad efter månad på sin dom? Kanske gäller frågan i målet om han skall få fängelse eller inte. Risken är då stor att han bryts ned av den långa ovissheten. I värsta fall kan det hända att han griper till sprit eller narkotika och blir förstörd på det sättet. I varje fall försvårar ovissheten möjligheterna att reda upp hans sociala situation och att återanpassa honom till samhället. Kanske har han i samband med upptäckten av brottet avskedats från sin anställning och vill inte börja något nytt arbete innan han får veta om han skall in i fängelse eller inte. En del mera tuffa människor reagerar på ett annat sätt. De fortsätter att begå brott när de ändå skall få alltihop bedömt i ett sammanhang.

En lång väntetid vid domstol är både inhuman mot den tilltalade och olycklig ur kriminalpolitisk synpunkt. Också i tvistemålen kan väntetiden få olyckliga följder. Jag tänker då på skilsmässomål, där frågan är vem som skall ta hand om barnen, eller på skadeståndsmål där en skadad person måste vänta på domen innan han kan få sin ersättning.

Jag väddar därför till justitieministern att försöka att få till stånd åtgärder för att minska målbalansen vid domstolarna. Det kostar förhållandevis litet i förhållande till de stora skadeverkningar som de nuvarande långa väntetiderna medför.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! jag håller med herr Ernulf om att det är olyckligt, särskilt i brottmål av allvarlig beskaffenhet, om tidsutdräkten blir lång. Jag skall väl beakta vad herr Ernulf har sagt. Jag vill emellertid på denna punkt understryka mitt uttalande i svaret att balansen i varje fall när det gäller de grövre och medelsvåra brottmålen är vikande.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Ja, det må vara riktigt, men bland bötesmålen har vi en stor grupp trafikmål, där påföljden för brottet visserligen bara är böter och möjligen körkortsindragning men där tidpunkten för utbetalningen av ersättningen till de skadade personerna är beroende av avgörandet. Försäkringsbolagen väntar nämligen med att betala ut skadeståndet, möjligen med undantag av vissa förskott, tills domen är klar. Det är olägligt för den skadade att vänta halvårsvis på besked om vilken ersättning han skall få.

Dessutom är detta tämligen lätt att avhjälpa, eftersom vi har tillgång på juris kandidater, som skulle kunna döma i dessa mål. Det är notarierna som jag syftar på. Vi har också tillgång till biträden som skulle kunna

göra utskrifterna.

Jag vill fråga justitieministern om han inte kan tänka sig att anhålla om en del AMS-medel under tiden efter nyår för att relativt enkelt undvika skadeverkningarna på detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 118

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. antalet
flygplanskapare i
Sverige, m. m.*

§ 3 Ang. antalet flygplanskapare i Sverige, m. m.

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara herr *Adolfssons* (m) i kammarens protokoll för den 1 november intagna frågor, nr 292 och 293, och anförde:

Herr talman! Herr Adolfsson har frågat mig dels varför Sverige inte har undertecknat Montrealkonventionen av år 1971, dels hur många flygplanskapare som för närvarande uppehåller sig i Sverige med svenska myndigheters medgivande.

Jag ber att få besvara dessa båda frågor i ett sammanhang.

I september 1971 tillkom vid en regeringskonferens i Montreal en konvention för bekämpande av sabotage och liknande brott mot den civila luftfartens säkerhet. Sverige undertecknade inte konventionen vid konferensen, eftersom det då ännu var oklart om den stod i sådan överensstämmelse med den svenska rättsordningen, att det fanns förutsättningar för ett svenskt tillträde till konventionen. Efter en närmare granskning av konventionen har jag numera kommit till uppfattningen att Sverige bör tillträda den. I samband därmed måste emellertid vissa ändringar ske i svensk lagstiftning. Förslag till sådana lagändringar är under utarbetande inom justitiedepartementet. En proposition i ämnet kan väntas bli framlagd under våren 1973.

Såvitt jag vet uppehåller sig i Sverige fyra flygplanskapare.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Geijer för svaret och konstaterar med tillfredsställelse följande ordvändning i hans svar: "Efter en närmare granskning av konventionen har jag numera kommit till uppfattningen att Sverige bör tillträda den."

Jag fäste mig också vid en annan formulering, som avser den andra fråga jag har ställt. Statsrådet svarar med anledning av den:

"Såvitt jag vet uppehåller sig i Sverige fyra flygplanskapare."

Jag har ställt denna fråga bl. a. därför att jag förutsatte att jag, när jag vände mig till statsrådet Geijer som ansvarig på detta område, skulle få ett bestämt besked. Det finns nämligen orsak att misstänka, enligt uppgifter som cirkulerar i vårt land, att det är fråga om ett betydligt större antal. Bl. a. lär en grupp sydamerikaner, som tagit sig in i Sverige, inom gruppen hysa en eller flera kapare. Den uppgiften har jag inte kontrollerat, och det var därför jag hade satt värde på om statsrådet kunnat komma med korrekta uppgifter.

De frågor jag ställt har följande bakgrund. Vi riskerar att Sverige håller

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. antalet
flygplanskapare i
Sverige, m. m.*

på att bli en fristad för flygplanskapare till följd av generös straffutmätning och Sveriges vägran att utlämna kapare. Nödvändigheten av att vi i sådana sammanhang uppträder solidariskt med omvärlden och undertecknar internationella konventioner, exempelvis Montrealkonventionen, framstår som uppenbar vid en närmare granskning av de kapare som vi omhändertagit i Sverige, alltså de fyra kända fallen.

Ett exempel är den sydamerikan som kapade ett plan i Bogotá den 5 februari 1969 och tvingade planet att flyga till Cuba. På Cuba var han inte välkommen utan togs i fängsligt förvar till att börja med och förpassades därifrån den 17 maj 1969 till Prag. Inte heller i Prag ville man veta av kaparen. Den 18 januari 1970 utrustades han med enkel biljett och skickades till Sverige. I Stockholm utrustades han med främlingspass, giltigt till den 13 januari 1975, alltså fem år. De svenska myndigheterna försåg honom med pengar, och så småningom ordnades även anställning vid en allmän inrättning. Först den 27 mars i år dömdes han av Solna tingsrätt, jag skulle vilja säga mera symboliskt, till ett år och åtta månader för olaga hot. I ett annat land, hade han med stor säkerhet fått livstidsstraff för sitt brott och därtill utvisning efter straffets avtjänande.

Det är uppenbart att Sveriges underlåtenhet att handla i enlighet med internationell praxis medför risker för flygpasagerare och besättningar, och för omvärlden måste vårt handlingssätt framstå som oförsvarligt.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag skall gärna lämna närmare upplysningar om de flygkapare som vi känner till.

Av de fyra flygplanskapare som jag syftade på i mitt svar är tre dömda i Sverige för utomlands genomförda flygplanskapningar. De avtjänar för närvarande fängelsestraff. Den fjärde är en egyptisk medborgare, som kom hit i början av 1968 och som enligt vissa pressuppgifter skulle ha kapat ett egyptiskt passagerarplan. Någon framställning från Egypten om att han skall utlämnas dit har inte gjorts. Enligt uppgift har han i Egypten dömts för brottet. I Sverige har han inte åtalats för kapningen, sannolikt beroende på att det inte finns annan utredning om händelsen än vad han själv har berättat. Görs begäran om Kungl. Maj:ts tillstånd att väcka åtal i Sverige för detta brott, kommer den givetvis att prövas av regeringen i vanlig ordning. Hittills har sådant tillstånd alltid beviljats när det gäller åtal för flygplanskapning.

En av de flygplanskapare som avtjänar fängelsestraff är också ådömd förvisning. Frågan om tillstånd för de andra flygplanskaparna att fortfarande uppehålla sig i Sverige kommer att bli föremål för prövning på vanligt sätt enligt utlämningslagen.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tycker ändå att vår behandling av förbrytare av det här slaget är rätt anmärkningsvärd. Colombianen som jag talade om nyss har fått främlingspass som politisk flyktning här i Sverige. Han har över huvud taget aldrig sysslat med politik i sitt hemland, enligt hans egna uppgifter som står att finna i domen från tingsrätten där han är dömd. Han var polis i sitt hemland och hade som sagt inte sysslat med politik.

Flygplanskapningarna har fått en sådan omfattning att det självfallet vill till krafttag. Det vill självfallet också till att vi uppträder solidariskt med omvärlden. Hittills har det pressats ut 430 miljoner kronor genom flygplanskapningar. Det inträffade inte mindre än 180 kapningar under den senaste treårsperioden – SAS berördes av 42 av dessa. 2 890 bombhot har dessa förbrytare åstadkommit – SAS har råkat ut för 79. I förra veckan förekom uppgifter om att mellan 400 och 500 människor har fått sätta livet till i sådana här sammanhang under senare år.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det här är inte platsen att kritisera domstols domar. Jag vill emellertid säga att den ifrågavarande flygplanskaparen dömdes enligt tidigare gällande straffbestämmelser. Vi har den regeln att vi inte tillämpar genomförda straffskärpningar retroaktivt.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag har inte kritiserat domstolarna i Sverige. Jag beklagar verkligen om det inte har gått fram till statsrådet Geijer att detta är en form av kritik som riktar sig direkt till statsrådet för den släpphänta attityd som regeringen intar på detta område och som går igen i alla sammanhang som berör rättstrygghet och rättssäkerhet i landet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. placeringen av det femte av de för bibliotek avsedda exemplaren av tryckt skrift

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Nygrens* (s) i kammarens protokoll för den 7 november intagna fråga, nr 303, och anförde:

Herr talman! Herr Nygren har frågat om jag överväger några ytterligare åtgärder för att tillförsäkra universitetsbiblioteket i Umeå det s. k. femte exemplaret av böcker och trycksaker.

Med sin fråga torde herr Nygren avse det s. k. granskningsexemplar av tryckt skrift som enligt tryckfrihetsförordningen skall överlämnas till chefen för justitiedepartementet eller tryckfrihetsombud.

Kungl. Maj:t förordnade den 25 november 1966 att granskningsexemplaret fr. o. m. den 1 januari 1967 skall överlämnas till universitetsbiblioteket i Umeå. Genom beslut den 9 juni 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt statskontoret att utreda frågan om de vetenskapliga bibliotekens inre organisation m. m. Vidare överlämnades den 30 december 1970 till statskontoret för att beaktas i samband med utredningen en skrivelse till justitiedepartementet den 19 december 1969 från universitetet i Umeå med begäran om biblioteksexemplar av tryckt svensk skrift.

Statskontoret har i en rapport den 22 september 1972 lämnat förslag om bl. a. utnyttjandet av granskningsexemplaret och om litteraturförsörjningen vid universitetet i Umeå. Rapporten remissbehandlas för närvarande genom utbildningsdepartementets försorg.

Jag är medveten om att universitetsbiblioteket i Umeå inte har tillställts granskningsexemplar i full utsträckning. Det beror på att det är

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. placeringen av
det femte av de för
bibliotek avsedda
exemplaren av
tryckt skrift*

svårt att effektivt kontrollera att granskningsexemplar verkligen avlämnas.

Frågan om hur universitetets behov av svenskt tryck skall tillgodoses får emellertid avgöras i samband med att Kungl. Maj:t tar ställning till statskontorets förslag. I avvaktan på detta ställningstagande kommer liksom hittills de granskningsexemplar som tillställs justitiedepartementet att vidarebefordras till universitetsbiblioteket i Umeå.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för justitieministerns positiva svar på min fråga.

Man kan förstå om universitetsbiblioteket i Umeå ställer frågan: Vart tar de böcker vägen som vi enligt 1966 års beslut skall ha? Alltsedan biblioteket år 1967 fick det s. k. femte exemplaret eller granskningsexemplaret har av undersökningar att döma knappt hälften av böckerna, och då särskilt de dyraste och mest sällsynta, kommit på avvägar. Ännu har ingen lyckats utröna varför leveranserna inte är kompletta.

Gången vid leveranser är den att tryckerierna levererar till de olika tryckfrihetsombuden. Dessa skall granska exemplaren och skicka dem vidare till justitiedepartementet, som har att svara för den slutliga leveransen till universitetet i Umeå.

I november 1968 gjorde man inom biblioteket en kontroll av vad som inkommit av 1967 års svenska bokproduktion. Resultatet var mycket nedslående. Av 1 956 undersökta periodiska publikationer hade endast 891 levererats i fullständigt skick. Man granskade gruppen H och fann att 85 utgivna arbeten hade inkommit medan 88 saknades. Under klassifikationsgruppen Konst och Musik etc. hade 30 inkommit medan 47 saknades. Av monografier ur samtliga grupper, som kostade 50 kronor eller däröver, hade 39 inkommit medan 60 saknades. År 1969 gjordes en liknande undersökning; då var svinnet ännu större än vid 1967 års undersökning i de tre nämnda grupperna.

Vad man från universitetsbiblioteket i Umeå önskat är att man skall tillerkännas ett fullständigt biblioteksexemplar att levereras direkt från tryckerier och förlag enligt samma villkor som gäller för universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund och Uppsala och för kungl. biblioteket i Stockholm.

Jag noterar med tillfredsställelse det besked som statsrådet har givit, att statskontoret har utfört det uppdrag som det fick 1969 och tydligen har lämnat en rapport som för närvarande remissbehandlas. Jag hoppas att den skall ge ett positivt resultat för Umeå universitet. Men det skulle ha varit önskvärt, herr statsråd, att det hade funnits möjligheter att för den tid som återstår tills resultatet av uppdraget föreligger ge universitetet i Umeå ett kompletterande anslag för bokinköp eller för en kontroll som skulle kunna ge universitetet en mera komplett biblioteksuppsättning.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. lån för
bostadsbyggande
utanför s. k.
hälsovårdstättort*

Herr finansministern STRÄNG erhöi ordet för att besvara herr Boos (c) i kammarens protokoll för den 9 november intagna fråga, nr 304, och anförde:

Herr talman! Herr Boo har frågat mig om jag ämnar vidta åtgärder för att förbättra möjligheterna för stadshypoteksinstitut och bostadsfinansierande kreditaktiebolag att lämna och förmedla lån för bostadsbyggande även utanför s. k. hälsovårdstättort.

Enligt gällande ordning kan stadshypoteksföreningar och bostadsfinansierande kreditaktiebolag lämna lån inom orter där hälsovårdstättans särskilda bestämmelser för hälsovårdstättort gäller. Långivning även i andra tätare bebyggda områden får beträffande stadshypoteksföreningarna ske i den mån Kungl. Maj:t bestämmer. Erfarenheterna har hittills inte påvisat att behov av sådan utvidgning föreligger. Jag anser därför att nuvarande ordning är till fyllest.

Herr BOO (c):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min fråga.

Att bo i småhus utanför de större tätorterna är en boendeform som har fått ökad efterfrågan. Det är också naturligt från skilda synpunkter. Samhället bör enligt min uppfattning så långt som möjligt underlätta för människorna att skaffa sig den bostadsmiljö som de önskar.

För närvarande regleras här berört bostadsbyggande över byggnadslagens m. fl. förordningar på planeringssidan — dessa lagar är just nu aktuella i debatten. Därutöver görs ytterligare en prövning av egnahemsbyggandet utanför planerat område genom kreditgivningen. Det är just den frågan som jag har tagit upp här; det är ytterst värdefullt att den belyses.

Här sker således en gränsdragning, som den enskilde från många synpunkter finner svårförståelig. Han anser det också felaktigt att det skall behöva göras två bedömningar — dels en i enlighet med byggnadslagen, dels en över kreditgivningen.

Det är beklagligt att finansministern inte genom sina kontakter med organisationer och banker, som har att förmedla dessa lån, har fått en uppfattning om att det behövs en översyn av bestämmelserna. Många ledamöter av kammaren hade förra veckan tillfälle att sammanträffa med representanter för Mellersta Sveriges sparbanksförening. Vid den sammankomsten framgick det med all önskvärd tydlighet att bestämmelserna även av bankerna betraktas som onödiga och kanske svårhanterliga. Om inte bankerna kan flytta över dessa egnahemslån i de särskilda instituten, kan bankerna inte heller låsa pengar i dessa långfristiga lån. Det betyder självfallet också att det blir en mycket restriktiv bedömning av ansökningar för egnahemsbebyggelse i områden som ligger utanför hälsovårdstättorter. Därtill kommer ett lån utan överflyttningsmöjlighet att i ränteväsende blir dyrare för den enskilde.

Jag beklagar således att finansministern inte är beredd att vidta åtgärder; jag tror ändå att det här är ett område som snart måste reformeras.

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. handlägg-
ningen av ärenden
om näringshjälp till
handikappade*

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det här senaste inlägget tarvar kanske ytterligare någon kommentar. Lånegivningen ute på den rena glesbygden medför väl ändå vissa risker. Vi har bevittnat detta, när vi via arbetsmarknadsverket har varit tvingade att realisera egna hem ute i glesbygderna där all arbetsmöjlighet har saknats. I sista hand är det ju risker som drabbar de obligationshavare som finansierar den här kreditgivningen.

Det är väl alltså ganska naturligt att man måste sätta upp vissa gränser, och de gränserna har varit fixerade i två kriterier. För det första lämnar stadshypoteksföreningarna sina lån i de s. k. hälsovårdstatorterna; det har man ansett är sådana orter där det har fastställts stadsplan och byggnadsplan. För det andra lämnas krediterna även utanför dessa stadsplane- och byggnadsplanelagda områden, om kommunen har i särskild ordning fixerat vissa speciella bestämmelser som ligger i närheten av hälsovårdstatorternas bestämmelser. Även där finns alltså möjligheter att lämna krediterna. I sista hand kan man göra en ansökan hos Kungl. Maj:t om dispens att få gå längre. Någon sådan dispensansökan har emellertid ännu inte kommit.

När det gäller sparbankernas attityd är det klart att de får bedöma saken ungefär som hypoteksinstitutet. Jag kan emellertid säga till frågeställaren, att skulle det vara ett absolut intresse från sparbankshåll att detta ses över, så får man väl komma in till Kungl. Maj:t med en framställning i den riktningen.

Herr BOO (c):

Herr talman! Finansministerns senaste ord ingav ändå en förhoppning. Sparbankerna kan från sitt håll fullfölja de synpunkter som de har redovisat för en del av kammarens ledamöter.

Beträffande den nuvarande gränsdragningen vill jag säga, att det inte är något tvivel om att man i vissa fall kommer till svärförståeliga resultat när det gäller på vilken sida om en eventuell gräns bostadsbyggandet skall ske. Kreditmöjligheten prövas väl ur bankens synpunkt på vanligt sätt, och därför bör inte de kriterier som finns i det här fallet vara utsatta.

Jag tror, herr talman, att det är ytterst angeläget att den här frågan ses över. Det kan inte finnas någon anledning att i dubbla omgångar pröva lånefinansieringen för byggandet av småhus ute i glesbygd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. handläggningen av ärenden om näringshjälp till handicappade

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Hamrins (fp) i kammarens protokoll för den 9 november intagna fråga, nr 309, och anförde:

Herr talman! Herr Hamrin har frågat mig om jag avser att ta initiativ till sådana ändringar i arbetsmarknadskungörelsen att länsarbetsnämnderna får ökade befogenheter att fatta beslut i ärenden om näringshjälp till handicappade.

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. handlägg-
ningen av ärenden
om näringshjälp till
handikappade*

För närvarande fattar länsarbetsnämnderna beslut i alla ärenden rörande näringshjälp för att *börja* verksamhet som egen företagare. Däremot skall arbetsmarknadsstyrelsen fatta beslut i ärenden rörande näringshjälp för *fortsatt* verksamhet som egen företagare. Prövningen av dessa ärenden innebär mestadels svåra avvägningar. För att säkerställa en enhetlig bedömning har prövningen förlagts till arbetsmarknadsstyrelsen. Någon anledning att ändra på gällande beslutsordning föreligger enligt min mening inte.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det finns en gammal god regel, att besluten inte skall förläggas längre från de berörda människorna än som är nödvändigt, och den regeln försöker vi ju hålla på i olika sammanhang. I detta fall säger departementschefen att för närvarande "fattar länsarbetsnämnderna beslut i alla ärenden rörande näringshjälp för att *börja* verksamhet som egen företagare". Jag ställer frågan om inte detta gäller bidragen, medan lånefrågan däremot inte är delegerad till länsarbetsnämnderna.

Man borde vara särskilt mån om att höra de handikappades uppfattning och ge dem tillfälle att så enkelt som möjligt komma i kontakt med den myndighet som beslutar. När det gäller näringshjälp finner man att det är en skillnad beträffande bidrag och lån exempelvis till bilar. Både bidrag och lån delegeras till länsarbetsnämnden. I båda fallen är också summorna ungefär desamma; det rör sig om 1,1 eller 1,2 miljoner kronor. Det är alltså inte ur budgetsynpunkt några stora belopp.

När herr Holmqvist säger att man här har fått göra denna skillnad därför att man vill ha en enhetlig praxis — ärendena är svårbedömda — så sätter jag också ett frågetecken. Kan verkligen det fåtal ärenden det här gäller vara så betydelsefulla att man behöver kvarhålla dem i AMS?

Därtill kommer ytterligare en sak. Är det inte så att vi skall försöka delegera så många ärenden vi kan från de centrala ämbetsverken ut till de regionala instanserna för att få den avlastning som kanske många gånger är nödvändig på det centrala planet?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Erfarenheterna har visat att ärenden som gäller framställningar om fortsatt näringshjälp ofta är komplicerade, eftersom det då har gått snett med företaget; man har inte lyckats med vad man har föresatt sig. Det är inte så ovanligt att det då finns anspråk på resterande skatter. Det kan också i övrigt vara komplicerade frågor.

Vi har funnit att det är lämpligt att ha en central bedömning av den typen av ärenden, och jag tror att det ligger en viss fördel i detta. Det kan ju ofta röra sig om mycket betydande belopp när man lägger ihop bidragen och de lån som kan förekomma, exempelvis när det gäller att anordna sådana ting som gatukök och kiosker. Några väsentliga olägenheter finns enligt min mening inte med den ordning som vi har, och jag tror det vore felaktigt att bortse från att det i detta sammanhang tyvärr gäller åtskilliga ärenden som är komplicerade.

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. utbyggnaden
av Ljusnan*

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag känner mig långt ifrån övertygad av herr Holmqvists resonemang, men det är kanske min skepsis som här tar överhanden. Jag tycker nog att denna fråga är värd att undersöka, och storleken och mångfalden av ärendena imponerar inte på mig.

Jag tycker också att det är ganska naturligt att man gör jämförelsen med lån och bidrag till bilar åt handikappade. Där bör väl också finnas svårigheter – alltså samma skäl som departementschefen åberopar för att lyfta upp ärendena till centrala ämbetsverk. Men jag påstår än en gång att vi bör delegera ner till regionalt plan så mycket vi kan, icke minst då det gäller sådana människor som vi kanske behöver nå kontakt med innan beslut fattas och som många gånger har svårt att komma till de centrala instanserna.

Herr inrikesministern Holmqvist:

Herr talman! Man skall självfallet hålla kontakt med den regionala organisationen och lämna in sitt ärende där för den utredning osv. som man kan få hjälp med. Men eftersom det är fråga om ett begränsat antal ärenden behöver det inte bli så komplicerat att handlägga dem centralt. Jag har velat betona att om vi skall få en enhetlig bedömning är det bättre att ha denna handläggningsordning. Jag har heller inte sett något exempel på att det varit till något väsentligt ohägn att vi har denna ordning.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det var inte kontakten mellan det regionala organet och det centrala som jag tror skulle vara svår att upprätthålla eller besvärlig att få till stånd. I stället var det kontakten mellan den berörda individen och det organ som beslutar som jag tycker det är ganska nödvändigt att få till stånd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. utbyggnaden av Ljusnan

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Westbergs i Ljusdal (fp) i kammarens protokoll för den 7 november intagna fråga, nr 302, och anförde:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat mig om regeringen är beredd att låta frågan om utbyggnad av Ljusnan stå öppen tills utredningen om de södra Norrlandsälvarna har lagts fram och behandlats i vanlig ordning.

Frågan om utbyggnad av viss del av Ljusnan prövas för närvarande av vattendomstolen. Det ankommer på domstolen att avgöra om den för sin prövning skall avvakta resultatet av den utredning herr Westberg syftar på.

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. fördelningen
av anslaget till
alkohol- och narko-
tikaupplysning*

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret på frågan.

Som statsrådet säkerligen förstår är frågan om Mellanljusnan av stort intresse för många, många människor. Självfallet följs varje åtgärd i detta ärende med spänd uppmärksamhet. Vi är väldigt många som vill bevara Mellanljusnan outbyggd. Jag behöver här inte påminna om den kraftiga uppslutning som aktionen "Rädda Ljusnan" fått inte bara på det lokala planet utan över hela landet – det är väl känt av civilministern.

Vi vill bevara den sista outbyggda delen av Ljusnans dalgång såsom naturen format den. Såväl dess skönhetsvärden som de övriga värden som en outbyggd älvsträcka rymmer upplevs av oss som omistliga. Därför följer vi frågans behandling med så stort intresse.

Vi hälsar med tillfredsställelse att frågan om vattenkraftsutbyggnaden i södra Norrland och norra Svealand skall göras till föremål för utredning, och jag tackar civilministern för det initiativet. Vi hoppas att man därvid skall finna att Mellanljusnan inte bör utbyggas. Vad det i första hand gäller är att framställningen om utbyggnadstillstånd får läggas på is till dess utredningen är slutförd.

Nu vill inte civilministern – av skäl som jag förstår – göra något uttalande på den punkten. Men jag hoppas ändå att civilministern gärna ser att den här frågan får vila till dess utredningen är klar. På den punkten ber jag inte om något svar, men jag hoppas att så är fallet. Vi hoppas också att den här utredningen skall gå så snabbt att det inte behöver bli någon komplikation.

Än en gång: Tack för svaret!

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Det är naturligtvis inte mycket att tillägga. Jag vill bara understryka att den utbyggnad som herr Westberg i Ljusdal talar om är föremål för *vattendomstolens* prövning och att den hanteras i enlighet med den vattenlag som gällde före den 1 januari 1972.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. fördelningen av anslaget till alkohol- och narkotikaupplysning

Statsrådet fru ODHNOFF erhöll ordet för att besvara herr *Israelssons* (vpk) i kammararens protokoll för den 10 november intagna fråga, nr 312, och anförde:

Herr talman! Herr Israelsson har frågat mig dels om jag anser att nuvarande fördelning av anslaget till alkohol- och narkotikaupplysning är väl avvägd eller mogen för en revidering, dels – om det senare är fallet – huruvida jag är beredd att medverka till en ändamålsenligare fördelning.

Till upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen har för budget-åren 1972/73 och 1973/74 anvisats ett anslag av 5 miljoner kronor. Statens ungdomsråd har fått i uppdrag att fördela medlen enligt i propositionen 61 år 1972 angivna grunder. Rådet avser att i början av december besluta om fördelning av de medel som ännu återstår. I ett svar

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. fördelningen
av anslaget till
alkohol- och narko-
tikaupplysning*

på en enkel fråga den 26 oktober 1972 till herr Stålhammar har jag redogjort för de av rådet tillämpade principerna för fördelningen av medlen. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att till justitieombudsmannen framförda klagomål över medelsfördelningen liksom hos Kungl. Maj:t anförda besvär i samma avseende inte har föranlett några åtgärder.

Enligt min mening har hittills ingen anledning funnits att överväga ändrade regler för fördelningen.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Vid behandling här i riksdagen av alkohol- och narkotikafrågor torde det tydligt ha framgått att det finns olika synsätt på frågorna. En gemensam utgångspunkt för de olika meningarna är rimligen att allt missbruk av droger såvitt möjligt skall elimineras. Men när vi sedan skall välja medel att i första hand nå detta mål går meningarna isär.

Vi har en riktning som hävdar att målsättningen bör vara ett alkoholskadefritt samhälle och att det kan vara acceptabelt med konsumtion av droger, bara de inte ger skador. Denna riktning hävdar också att vad som i första hand bör göras är att angripa de sociala bakgrundsfaktorer som kan anses leda till drogmissbruk.

En annan riktning hävdar att målsättningen, även om den kan synas orealistisk i ett kort perspektiv, måste vara ett drogfritt samhälle. Samtidigt som åtgärder mot bakomliggande sociala faktorer, som kan indikera drogmissbruk, bejakas kräver man resoluta åtgärder direkt mot själva drogerna. Man hävdar också att en av de få möjliga vägarna ut till ett normalt liv för dem som redan sitter fängslade i ett missbruk genom fysiskt och psykiskt beroende av droger är att denna grupp av människor tas om hand för avgiftning och sedan ges möjlighet att socialt stödja varandra i den svåra kampen för ett normalt, människovärdigt liv. Dessa människor som blivit passiverade genom droger måste i stället aktiveras i kampen mot drogerna och för ett bättre och drogfriare samhälle.

Vid fördelningen av 2,6 miljoner av de 5 miljoner kronor till alkohol- och narkotikaupplysning, som riksdagen har beviljat, har 17 av 43 bidragssökande organisationer beviljats anslag. Härav har 800 000 kronor eller nästan en tredjedel gått till regeringspartiet närstående ungdoms- eller bildningsorganisationer. Jag vill inte hävda att det är fel att dessa organisationer har fått anslag. Vad jag vill hävda är att de organisationerna tillsammans med flertalet andra som fått anslag vid denna första fördelning representerar en alkoholliberal grundsyn och att de föreningar som har en annan syn nästan inte har fått något anslag alls. Anser statsrådet verkligen att detta är en riktig avvägning vid anslagsfördelningen?

Möjligheter finns ju ännu att ändra på detta vid fördelningen av resterande 2,4 miljoner. Kan vi hoppas på att det sker en sådan ändring?

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Vi kan väl vara helt överens i denna inledande synpunkt, som herr Israelsson hade, att allt missbruk bör elimineras. Detta framgår

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. fördelningen
av anslaget till
alkohol- och narko-
tikaupplysning*

ju också av den målsättning som angavs i propositionen och som riksdagen anslöt sig till.

Riksdagen lägger vidare synpunkter på hur man skall bedriva denna upplysningsverksamhet och meddelar hur informationen skall ske, nämligen genom en kampanj som inte är centraldirigerad utan där olika organisationer från sina skilda utgångspunkter skall få samhällets förtroende att arbeta med upplysningsverksamheten utifrån den angivna målsättningen.

Jag tycker det är märkligt att herr Israelsson ifrågasätter fördelningen av medlen, som har skett helt i enlighet med riksdagens önskemål och som för övrigt har prövats av JO. Skulle nu ungdomsrådet frångå sin fördelningsprincip, skulle det innebära att man frångick riksdagens uttalade mening och då blir det en helt annan sak som vi får diskutera här.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I den PM från statens ungdomsråd som utgätt inför nästa fördelning av medel sägs att ungdomsorganisationer kommer att prioriteras vid medelfördelningen. Man säger också att ett av syftena med den föreslagna informationsverksamheten är att organisationerna skall få möjligheter att utifrån egna värderingar och erfarenheter angripa problemen kring de beroendeframkallande medlen.

En rimlig tolkning av detta måste vara, herr talman, att organisationer med icke drogliberal linje också borde få anslag. Blev fördelningen sned vid den första anslagsfördelningen, så bör detta rimligen kompenseras vid den stundande andra fördelningen.

Riksdagen har inte heller i samband med sitt beslut om anslag, såvitt framgår av vad som står i propositionen, avsett att söka ändra organisationernas inriktning utan endast avsett att ge dem möjlighet att förstärka sin verksamhet — en verksamhet som riktar sin udd mot drogerna och drokkulturen.

Sker vid nästa anslagsfördelning inte någon rättelse av vad som redan gjorts, anser jag, herr talman, att man bakom riksdagens rygg håller på att via anslagsbeviljandet söka påverka vissa organisationers inriktning, vilket inte kan ha varit riksdagens mening.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag vill bestämt bestrida att man på något sätt skulle bakom riksdagens rygg fördela anslagen på ett sätt som icke har varit riksdagens avsikt.

Det är helt klart att ingen organisation är utesluten när det gäller fördelningen av anslagen, men det är också lika klart att det är organisationernas ansökningshandlingar som ligger till grund för fördelningen.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Skatteutskottet föreslog att fördelningen av medlen skulle göras av CAN. Riksdagen kom att, med bifall till en reservation, besluta att statens ungdomsråd skulle vara fördelare i enlighet med vad

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. studenternas
ekonomiska situa-
tion*

som föreslogs i propositionen 61.

När regeringen fick stöd för sitt förslag, bl. a. av vpk, var en förutsättning att medlen skulle komma att handhas på sätt riksdagen uttalat sig för. Detta är ett rimligt krav, herr talman, och jag har fortfarande den bedömningen att den fördelning som har skett är sned i förhållande till vad riksdagen verkligen har uttalat.

Statsrådet fru ODHINOFF:

Herr talman! Fördelningen får ses mot bakgrund av vad det är för ansökningshandlingar som har kommit in och hur de har varit underbyggda.

Det sker alltså utdelning av medel vid ytterligare ett tillfälle. Jag upprepar att det som avgör om organisationerna får tilldelning är i vad mån ansökningshandlingarna är i enlighet med riksdagens intentioner.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag hoppas i alla fall slutligen att statsrådet tar under allvarligt övervägande att rätta till vad jag och många med mig betraktar som en sned fördelning och även försöker kompensera denna när nästa fördelning sker.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. studenternas ekonomiska situation

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr *Wijkmans* (m) i kammarens protokoll för den 2 november intagna fråga, nr 294, och anförde:

Herr talman! Herr Wijkman har frågat mig om jag, bl. a. mot bakgrund av de höga hyrorna i studentbostadsbeståndet, anser att den personliga ekonomiska situationen för dagens studenter är tillfredsställande.

Den aktuella debatten om hyror och levnadsstandard för studerande skulle tjäna på att föras med större hänsyn till de skiftande behov som olika studerande har. Hyressituationen för en sammanboende studerande med barn är väsentligt annorlunda än för en studerande utan försörjningsplikt. Vidare är det ekonomiska läget mycket olika för förvärvsarbete och icke förvärvsarbete studerande. För att få ett bättre faktiskt underlag för att bedöma hithörande frågeställningar har Kungl. Maj:t på mitt förslag under våren gett statistiska centralbyrån i uppdrag att göra en undersökning av de studerandes ekonomiska förhållanden.

Jag vill slutligen erinra om mitt uttalande i årets statsverksproposition att studiemedelsutredningens förslag om en höjning av studiemedlens maximibelopp får bedömas i samband med ställningstagandet till familjepolitiska kommitténs betänkande om familjestöd.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Moberg för svaret på min fråga. Jag kanske tycker att det kunde ha varit mera precist.

Herr Moberg säger att debatten om dessa frågor skulle tjäna på att man så att säga spaltade upp studentkategorierna litet mera noggrant. Jag kan hålla med om att det är skillnad mellan de studenter som arbetar och dem som inte gör det, dvs. de som har familj och de som inte har familj. Men vi vet trots allt generellt en hel del om dagens situation för studenterna rent ekonomiskt.

Vi vet att allt flera tvingas arbeta för att klara sin ekonomiska situation, och det må man ha olika värderingar av. Detta minskar genomströmningen i universitetsväsendet, och det kan ha sina negativa effekter. Vi vet att allt färre över huvud taget har utnyttjat studiemedelsystemet de senaste åren. Detta må vi också ha olika värderingar av. Vi vet slutligen att framför allt studentbostadshyrorna har höjts rekordartat under de senaste tre fyra åren. Bostadshyrorna upptar i dag i allmänhet över 35 procent av studiemedelsbeloppen. En undersökning som utförts av studenterna i Göteborg visar, att över hälften av rummen i studentbostadsbeståndet upptar en hyra som överstiger 40 procent av studiemedlen.

Jag kan ge några exempel på detta. Ostkupan – ett studentbostadsområde med 330 rum – har i dag en hyra som motsvarar 38 procent av studiemedlen. I Rotary – ett annat ställe i Göteborg med 250 rum – är motsvarande siffra 44 procent. Många av dessa rum hyrs inte ut i andra hand under sommaren, utan här tvingas studenterna att betala hyreskostnaden även under denna tid.

Varför har det blivit så dyrt? Jo, det har varit låg självfinansiering från början, det har varit ett borttagande av de statliga hyressubventionerna, och vi har framför allt fått en massa tomma rum under de senaste två åren. Kontentan blir naturligtvis en besvärlig ekonomisk situation för studenterna och för stiftelserna, att många studenter dubbelarbetar, att det får en viss hämmande effekt på dem som överväger att ge sig in på universitet och att färre utnyttjar hela studiemedelsystemet.

Det är klart att det är bra med en undersökning av dessa ekonomiska förhållanden, herr Moberg, men vi vet redan i dag mycket om dessa problem och skulle alltså vara betjänta av direkta åtgärder. Redan 1968 gjordes studentundersökningar som visade, att över hälften ansåg att studiemedlen inte räckte till för de mest nödvändiga utgifterna, dvs. mat, kläder och husrum.

Dagens sats är uppenbarligen alarmerande. Studentbostadsstiftelserna beräknar i år en förlust på nära 7 miljoner kronor på de tomma rummen, och hyrorna höjs kraftigt vid årsskiftet. Vad som kommer att hända vet jag inte, men jag hade väntat mig några mera konkreta aspekter på hur statsrådet på kort sikt hade tänkt lösa dessa mycket svåra problem.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag bestrider självfallet inte att hyrorna har ökat mycket kraftigt och att det finns vissa tecken som tyder på att hyrorna i studentbostadsstiftelsernas lägenheter har ökat mer än i hyresbostadsbeståndet i dess helhet.

Vad gäller konkreta åtgärder har studenterna – och det känner väl herr Wijkman till – vid en uppvaktnings för inrikesministern och mig fått

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. studenternas
ekonomiska situa-
tion*

det beskedet att man kommer att kunna i varje fall för tillfället underlätta lösningen av studentbostadsstiftelsernas problem genom den proposition som inrikesministern nu framlagt om speciella insatser i dagens situation för stiftelser av olika slag som driver hyresverksamhet med bostäder.

Men låt mig ändå säga till herr Wijkman vad jag brukar säga till studenterna, att dessa procenttal, som nu herr Wijkman upprepar och som studenterna så många gånger framfört, att 35–40 procent av studiemedlen går till hyra, inte är särskilt talande. De allra flesta studenter lever inte enbart på studiemedel. Vi har bestämmelsen att man får ha mellan 5 000 och 6 000 kronor i extrainkomster utan att studiemedelsbeloppet reduceras. Genom grundavdraget har man de facto i många fall 14 500 kronor skattefritt i handen om man är ensamstående. Det är det första som skall sägas.

Det andra som skall sägas är att just de studenter som har det ekonomiskt sett särskilt dåligt inte bor – gudskelov höll jag på att säga – i de allra dyraste lägenheterna. Därför säger sådana procentsiffror ganska litet.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Man är ju frestad att fråga hur statsrådet vet att just de studenter som har det sämst ställt med ekonomin, som har det besvärligast, inte lever i de dyraste bostäderna? Det var en ny uppgift. Den skulle jag vilja ha verifierad. Då behöver vi inte göra en sådan undersökning för då är läget tydligen inte så prekärt.

Jag tror att det är farligt att svänga till sådana påståenden. Jag tycker att den statistik studenterna presenterat är slående. Den visar att flertalet som bor i studentbostadsrum – och det är enkelrum denna studie avser – betalar i hyra i runt tal 40 procent av studiemedlen.

Nu säger herr Moberg att de flesta studenter jobbar. Vi vet att det i dagens konjunkturläge är ganska svårt att få ett arbete, även vid sidan om. Jag har vid mina kontakter med studentkåren de senaste månaderna förstått att de som sysslar med förmedling av extrajobb av olika slag har utomordentligt svårt att täcka in efterfrågan för alla dem som vill ha extrajobb.

När det gäller studentbostadsstiftelsernas aktuella problem säger statsrådet att studenterna vid uppvaktning fått beskedet att man med den proposition som statsrådet Holmqvist lade fram för några dagar sedan kommer att underlätta lösningen av problematiken. SFS anser själv att propositionen är skriven på ett sådant sätt att studentbostadsstiftelserna åtminstone inte i första rummet kan komma i fråga, eftersom de inte kan ställa de säkerheter som fordras.

Hela frågan om studenternas ekonomiska situation har vi nu diskuterat ett par tre år, både i kammaren och utanför det här huset. Jag konstaterar att herr statsrådet hela tiden skjuter problemen framför sig.

Nu skall det göras en undersökning, och man skall lösa problemet med de tomma rummen på kort sikt. Men hela grundfrågan – studiemedels-systemets konstruktion, totala belopp och möjligheten att effektivt studera – det huvudproblemkomplexet är olöst.

Med den utredningstakt vi har i detta land kommer den frågan troligen inte heller att lösas på de närmaste åren.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Det var ju en pessimistisk förutsägelse vi nu senast fick, och det är möjligt att herr Wijkman har rätt.

Herr Wijkman frågade mig hur jag vet att de studenter som verkligen har litet pengar i handen inte bor i de dyraste lägenheterna. Jag drar av den allmänna situationen den slutsatsen, att det är relativt lätt att skaffa sig en bostad, även ute på staden. Jag tillmäter studenterna så mycket klokskap att de försöker skaffa sig en lägenhet som svarar mot de inkomster de har.

Sedan var det för mig en överraskning att höra herr Wijkman säga att studentbostadsstiftelserna inte skulle kunna utnyttja de bestämmelser som riksdagen så småningom skall stadfästa på basis av inrikesministerns proposition. Det strider något mot den bild man fick vid diskussionen mellan studenterna och inrikesministern.

Herr WIJLMAN (m):

Herr talman! Jag har bara fått meddelandet att man vid en mycket noggrann studie av propositionen har kommit fram till att de regler för säkerhet som man måste ställa för att komma i åtnjutande av de statliga lånen är så pass rigorösa att de lånen inte kan komma i fråga. Mer vet jag inte, så det är möjligt att statsrådet har rätt. Det skall jag inte tvista om här. Jag känner inte till det i detalj.

Statsrådet sade att jag var pessimistisk, men jag tror att de flesta som har lyssnat till studiemedelsdebatten under de senaste åren är ganska pessimistiska över huvud taget i fråga om den studentekonomiska situationen.

Studiemedelsutredningen kom ju redan för ett år sedan med ett förslag att man skulle höja totalbeloppet för studiemedlen från 70 till 75 procent av basbeloppet. Det har ännu inte haft någon som helst effekt. Det har inte vidtagits någon åtgärd från regeringens sida. Debatten över huvud taget har ju under flera år kretsat kring höga hyror, kring svårigheterna att klara sig på de här beloppen. Därför är det klart att man blir pessimistisk.

Jag är den förste att vara tacksam om problemet kan få en snabb lösning, men med den inriktning som statsrådet här har angivit ser jag inte att det kommer att få sin lösning förrän någon gång i mitten på 1970-talet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. ny stadga för folkhögskolorna

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr *Jonssons* i Alingsås (fp) i kammarens protokoll för den 9 november intagna fråga, nr 306, och anförde:

Herr talman! Herr Jonsson i Alingsås har frågat mig, när jag avser föreslå Kungl. Maj:t att utfärda ny stadga för folkhögskolorna i anledning av skolöverstyrelsens förslag.

Eftersom förslaget till ny folkhögskolestadga innebär på många punkter en i förhållande till nuläget långt gående förändring av folkhögskolans organisation, är jag inte utan ytterligare beredning beredd att föreslå Kungl. Maj:t att ny stadga utfärdas.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Anledningen till min fråga är att det har gått lång tid sedan arbetet med den nya stadgan för folkhögskolan påbörjades. Den har diskuterats under flera år, och under tiden har den gamla stadgan blivit alltmer inaktuell.

Många skolor har omorienterats från de tidigare totalt dominerande långa vinterkurserna till mer av ämneskurser och kortkurser av olika slag. Förändring har också skett inom undervisningen. De obligatoriska ämnena har alltmer skjutits i bakgrunden till förmån för nya ämnen och nya kursplaner.

Organisatoriska förändringar har också skett då den s. k. klasslösa indelningen med nivå- och stoffgruppering i olika klasstorlekar används i allt större utsträckning.

I skolorna har man med förväntan sett fram mot att förslaget till ny stadga snart skulle antas av Kungl. Maj:t. Det skulle ge arbets- och planeringsmöjligheter för att forma en folkhögskola som ännu bättre skulle fylla sin roll som kunskaps- och kulturförmedlare.

Jag tackar statsrådet för svaret men beklagar att det var negativt. Att det skulle vara så många nya punkter i förhållande till nuläget kan knappast vara ett skäl för att dröja.

Behovet av den nya stadgan är som jag har sagt helt klart. De många dispensärenden som varje skola måste avge inför varje skolstart dokumenterar detta krav. Den vida ram som det nya förslaget innehåller kan kontinuerligt följas upp med anvisningar som skulle innebära en flexibilitet som denna skolform – kanske mer än andra – måste ha för att fungera och för att kunna möta de många nya krav som ett snabbt förändrat samhälle ställer. Det medger också en utveckling inom respektive skolor så att man kan ge olika grupper och individer ett studieutbud som det inte är lika lätt att ge för närvarande.

Herr talman! Jag vill till statsrådet ändå säga att det kanske vore anledning att ompröva uttalandet här i dag. En eventuell översyn skulle mycket väl kunna ske även om den nya stadgan antas. Den anpassningen till dagsläget skulle ju rimligen underlätta en sådan här utredning.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag bedömer inte alls mitt svar som negativt visavi folkhögskolorna och folkhögskoleverksamheten, utan jag bedömer detta förslag som så ingripande och så allvarligt att jag inte bara kan betrakta det här som någonting som man förändrar i en stadga. Innan vi genomför stora reformer på ett område vill vi ha en ganska ingående debatt om förändringarna. Herr Jonsson i Alingsås anger här som centralt i förslaget

till en ny stadga, att årskursindelningen skulle överges och i stället en nivågruppering införas och att vi skulle upphäva den nuvarande bestämmelsen om att vissa ämnen skall vara obligatoriska första året, nämligen de grundläggande ämnena svenska, matematik, samhällskunskap o. d. Allt detta innebär en utomordentligt långtgående förändring i folkhögskolans liv. Jag kan därför inte utan vidare betrakta detta som en formell fråga, även om den behandlas så i skolöverstyrelsens framställning. Jag kan heller inte inse att jag ser negativt och lätt sinnigt på folkhögskolornas problem.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Jag vidhåller att svaret var negativt, dock icke lätt sinnigt, som statsrådet nämnde nu i senaste omgången. Det är ingen tvekan om att man känner oro för vad detta uppskjutande skulle kunna innebära. Om vi dröjer med genomförandet av stadgan, tror jag att detta skulle kunna verka i hög grad handlingsförlamande, och planeringen på lång sikt skulle rent av omöjliggöras. Totalt tror jag att skolformens ställning skulle försvagas.

Jag menar att det riktiga skulle vara att vi antog detta förslag, eftersom den nya stadgan ändå är så pass allmänt hållen, och en eventuell utredning skulle inte kunna förhindra den kontinuerliga verksamheten. Man skulle då kunna fortsätta utan de hämmande inslag som finns i den nuvarande stadgan. Vi kan väl ändå vara överens om att den är något efter sin tid.

Vi är alltså överens om värdet av en skolform med den frihet som folkhögskolorna har. Denna frihet ger pedagogiska fördelar, och skolformens kulturella och sociala insatser har vi enligt mitt förmenande inte råd att vara utan. Skolformen bör få allt det stöd den behöver. Jag hoppas alltså att frågan ändå får en snar lösning, dvs. en snabb beredning så att en ny stadga kan antas att gälla från nästa läsår, alltså den 1 juli 1973.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag delar inte den uppfattningen att ett bibehållande i stort i nuvarande läge av stadgan skulle medföra handlingsförlamning och brist på framtidsplanering. Folkhögskolorna har ju verkligen visat under årens lopp att de inom ramen för den nya stadgan kunnat förnya sig. Det är inte särskilt stor likhet mellan dagens dynamiska folkhögskoleväsende och det vi hade i mitten på 1950-talet, som var kännetecknat av pessimism och bristande framtidstro.

Därutöver vill jag säga att det självfallet i detta förslag finns en del detaljer som har sådan karaktär att de på sedvanligt sätt behandlats vid de översyner som ständigt sker av stadgor och bestämmelser utfärdade av Kungl. Maj:t. Men de grundläggande frågorna – och det är dem som jag ville peka på – har den karaktären att de såvitt jag begriper under alla omständigheter måste underställas riksdagen för prövning och avgörande, och då krävs det mer än en enkel ämbetsskrivelse i botten.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
16 november 1972

*Om proposition
angående veterinär-
distriktsindelningen
m. m.*

§ 11 Om proposition angående veterinärdistriktsindelningen m. m.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Ljung (m) i kammarens protokoll för den 9 november intagna fråga, nr 308, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Ljung har frågat om veterinärväsendeutredningens betänkande Veterinärdistriktsindelningen, m. m. kommer att läggas till grund för proposition i ärendet, och när propositionen i så fall förväntas.

Utredningens förslag bereds för närvarande i jordbruksdepartementet och en proposition i ämnet kan väntas tidigast till våren 1973.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min enkla fråga. Det kan möjligen ge anledning till den förmodan att – eftersom utredningen arbetade i sex år och jordbruksdepartementet enligt svaret behöver i varje fall två år för att bereda frågan därefter -- det kommer att bli en i förhållande till utredningens förslag ganska annorlunda produkt som slutligen kommer fram. Jag tror att det ur djurägarnas synpunkt vore lyckligt om så blev fallet. Det betänkande som veterinärväsendeutredningen lade fram har nämligen givit anledning till oro.

Exempelvis har den minskning av antalet distriktsveterinärer som föreslås givit anledning till oro. Bönderna vet ju av erfarenhet att veterinärerna har lång arbetstid. Den förutsatta minskningen av djurstammen kan synas ge anledning till en minskning av antalet veterinärer, men utredningen konstaterar också att den redan inträffade minskningen av mjölkstammen och den minskning som kan förväntas förlöper parallellt med ett ständigt ökat krav på produktion hos djuren. Det ger anledning tro att det på ett mindre koantal finns ett större behov av veterinärintsatser. Det kan med andra ord i framtiden för ett mindre antal djur behövas lika mycket veterinärtjänster som nu.

I det jämförelsematerial som lagts till grund för beräkningarna saknas dessutom den specialiserade kött djursproduktionen. Inte heller den specialiserade smågrisproduktionen har påverkat jämförelsetalet. Dessutom kan sägas att slaktsvinsproduktionen, som har koncentrerats till låt vara allt färre men väsentligen allt större besättningar, förorsakat helt nya problem. Då har vi ändå inte tagit hänsyn till veterinärernas arbetsförhållanden rent allmänt, bl. a. de långa restiderna. Man föreställer sig att av veterinärernas arbetstid ungefär en tredjedel utgör restid och att veckoarbetstiderna i många fall kan vara 60 timmar men också betydligt mer.

Detta ger anledning till oro, och därför är jag tacksam för att den relativt långa överarbetningen av betänkandet kan ge förhoppning om en ny och bättre produkt.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Den väntade propositionen tillkommer ju precis som alla andra propositioner. Det avges ett utredningsbetänkande, som sedan

Torsdagen den
16 november 1972

Ang. trafiksäkerhetskontrollen av utländska lastfordon

remissbehandlas, och de tankar som herr Andersson i Ljung förde fram återfinns på olika håll både i betänkandet och i remissvaren. Vidare har en hel del kolleger här uppvaktat mig om veterinärdistriktet och veterinärfrågan över huvud taget.

Man måste emellertid i rimlighetens namn anpassa en organisation efter behovet. Det får vara avgörande, och kan man då finna att besparingar kan göras har väl ingen i det här huset någonting emot att de besparingarna också görs. Det svåra är emellertid att de kolleger i det här huset som alltid talar om besparingar aldrig vill att dessa skall drabba ett område där de själva verkar eller den region där de bor.

Det kommer som sagt en proposition. Vi får vänta till dess med att diskutera innehållet i den.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag delar självfallet jordbruksministerns uppfattning att antalet veterinärer skall stå i förhållande till djurunderlaget. Veterinärväsendeutredningens betänkande pekar emellertid mot en väldigt olycklig utveckling, och vad bönderna i en del fall befarar är att den tilltänkta organisationen rent av skulle bli styrande för utvecklingen. Jag tror att det finns anledning för jordbruksdepartementet att ta hänsyn till de omständigheterna. Materialet i prognoserna var inte av det slaget att det kan tas till underlag för en ny veterinärdistriktsindelning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Ang. trafiksäkerhetskontrollen av utländska lastfordon

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Komstedts* (m) i kammarens protokoll för den 10 november intagna fråga, nr 310, och anförde:

Herr talman! Herr Komstedt har frågat vilka åtgärder jag avser vidtaga för bättre säkerhetskontroll vid gränsstationerna av utländska lastfordon som skall trafikera svenska vägar.

Användningen av fordon med utländsk hemort i trafik på svenska vägar sker med tillämpning av 1952 års internationella konvention rörande vägtrafik. Enligt konventionstexten skall motorfordon och släpfordon vara i trafikdugligt skick och i övrigt så beskaffade, att de inte medför fara för förare, passagerare eller andra vägtrafikanter eller för skada på allmän eller enskild egendom.

De svenska föreskrifterna om löpande kontroll äger tillämpning på dessa fordon. Kontroll av utländska fordon, främst genom flygande inspektion, utförs fortlöpande såväl av polisen som av trafiksäkerhetsverkets bilinspektörer.

Rikspolisstyrelsen och transportnämnden, som är tillståndsmyndighet vad gäller bl. a. internationella lastbilstransporter i Sverige, har ett samarbete som i ökad utsträckning leder till att transportnämnden kan vidta åtgärder av skilda slag gentemot felande utländska trafikutövare. Även mellan tullväsendet och rikspolisstyrelsen förekommer ökat samar-

Torsdagen den
16 november 1972

Ang. trafiksäkerhetskontrollen av utländska lastfordon

bete i hithörande frågor. Generaltullstyrelsen har sålunda meddelat föreskrifter som innebär skyldighet för tulltjänsteman att omedelbart anmäla till närmaste polismyndighet när det vid tullkontroll uppstår misstanke om att fordon är lastat i strid mot gällande bestämmelser eller av annan anledning inte uppfyller trafiksäkerhetens krav.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Det är synd att statsrådet egentligen inte svarade på frågan utan redogjorde för gällande bestämmelser. Dem känner jag också till, men jag frågade vilka åtgärder statsrådet avser vidta. Det som angavs i svaret är icke tillfredsställande.

Vi upplever nu förhållandena på våra svenska vägar så att trafiksäkerhetskraven är hårda, och det är utan tvivel den tunga trafiken som är föremål för den största uppmärksamheten.

Det publiceras ständigt tidningsartiklar om tunga fordon som varit inblandade i olyckor. Statistiken blir förstås olika beroende på vem som publicerar den. Det är inte säkert att artiklarna är helt tillförlitliga. Klart är emellertid att när ett tungt fordon har varit inblandat i en olycka, så tar det många gånger betydligt hårdare och får svårare konsekvenser, men det sägs aldrig någonting om på vilket sätt olyckan har skett. Det kan vara så att det tunga fordonet helt enkelt blivit påkört av ett annat fordon, men olyckan får svårare konsekvenser på grund av fordonets storlek.

Vi har i Sverige mycket hårda trafiksäkerhetsbestämmelser och de påbyggs ytterligare med jämna mellanrum, inte minst genom beslut här i kammaren. Med uppföljning av arbetstidslagen kontrolleras att förarnas arbetstid inte är för lång. Det finns förarböcker och färdskrivare i bilarna för den kontrollen. Vi får ständigt nya krav -- lastkännande bromsventiler förra året, sidomarkeringsljus i år etc. -- som skall främja trafiksäkerheten.

Det är klart att de människor som idkar näringen i Sverige måste ställa sig frågande när det inte ställs samma krav på utländska fordon som trafikerar svenska vägar. Uppenbarligen är det inte på det sättet.

Jag har här en statistik över trafikolyckor där utländska fordon varit inblandade. Det är grava saker som har hänt. Det är släp som tappats på grund av hemgjorda dragstänger, som inte skulle släppas igenom vid någon kontroll i Sverige, det är dikeskörningar när föraren har somnat på grund av för lång arbetstid, det är påkörning av personbil i korsning med dödlig utgång för personbilspassagerarna på grund av dåliga bromsar på lastfordonet, det är tappade hjul o. d. För inte länge sedan tappade en långträdare med utländsk registrering en släpvagn som gick in i ett personfordon. Kollisionen fick en dödlig utgång.

Det är sådana saker som irriterar de svenska näringsidkarna. Det är här inte bara fråga om åkarna utan det är lika mycket fråga om chaufförerna. Man skall inte bara gynna den utländska näringen utan också slå vakt om den svenska.

Torsdagen den
16 november 1972*Ang. trafiksäkerhetskontrollen av utländska lastfordon*

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Komstedt och jag är helt överens om en sak: ingenting är här så bra att det inte kan bli bättre. Därför har också frågan om kontrollen av utländska lastfordon i gränsorterna varit föremål för motioner i riksdagen under flera år — under tiden 1967—1972 kan man hitta motioner varje år. I dessa har främst tagits upp fordonens last — för stor last, för högt axeltryck och boggitryck, olämpligt lastsätt osv. Mycket annat har också diskuterats: ökad trafiksäkerhet genom att man kom åt trötthetssymtomen hos förarna osv.

I flera motioner har under årens lopp föreslagits att tullverkets personal skall bemyndigas utföra sådan här kontroll. I vederbörande utskotts betänkande har man konstaterat att kontrollen av de från utlandet inpasserade fordonen i dessa avseenden skall ankomma på polisen. Man har emellertid förutsatt att ett samarbete mellan tullverk och polis skall ske bl. a. genom att tullverkets personal delger polisen sina iakttagelser i alla dessa avseenden.

I betänkandet nr 10 år 1971 säger trafikutskottet i detta sammanhang att såväl generaltullstyrelsen som rikspolisstyrelsen utfärdat anvisningar om ett sådant samarbete, och de motioner som väckts i dessa frågor har i samtliga fall avstyrkts. I sitt betänkande nr 7 år 1972 säger trafikutskottet att man förutsätter att kontrollen "intensifieras i den mån förhållandena så påkallar och tillgängliga personalresurser det medger".

Jag vill erinra om att de brister det är fråga om hos fordonen i många fall är av den arten att de bara kan upptäckas av specialutbildat folk, och därför blir kontrollen en uppgift för polisens och trafiksäkerhetsverkets inspektionspersonal. I de fall där tullpersonalen inte kan upptäcka bristerna får man naturligtvis räkna med att dessa i något annat sammanhang kan anmälas. Transportnämnden, som får sådana här uppgifter om dåliga utländska fordon, är skyldig att direkt meddela det land varifrån lastbilen kommer.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Helt naturligt är statsrådet och jag överens om att de trafiksäkerhetsfrämjande åtgärderna skall utbyggas ytterligare. Detta har också accepterats av den svenska trafiknäringen. Men vad som gör att man blir bekymrad är det som statsrådet i sitt svar säger om att tulltjänsteman omedelbart skall anmäla till polisen när misstanke uppstår om att ett fordon inte uppfyller trafiksäkerhetskraven. Det är kanske svårt att ålägga tulltjänstemannen att bedöma detta; han har ju egentligen en annan uppgift som kontrollant än att bedöma trafiksäkerheten.

Jag redogjorde i mitt förra anförande för den senaste olyckan som har inträffat med ett utländskt fordon. När en släpvagn kan släppa från dragfordonet på grund av bristfällig kopplingsanordning har de svenska lastfordonen en katastrofbroms som verkar. Om den i detta fall varit ur funktion har utredningen ännu inte kunnat klarlägga. Enligt uppgift är det emellertid klart att det var fråga om en överlast på 7 ton. Sådana förhållanden skulle möjligen kunna upptäckas redan av tulltjänstemannen. Men det är kanske också på det sättet att polisens resurser inte är tillräckliga för att komma till rätta med dessa problem.

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. användningen
av missvisande läro-
medel*

Som jag sade i mitt tidigare inlägg är dessa förhållanden besvärande för den svenska trafiknäringen. Och här handlar det inte bara om enskilda åkeriägare – om statsrådet nu inte har någon större förståelse för dem – utan reaktionen kommer i lika hög grad från chaufförerna. Vi har 140 000 tunga fordon i landet. Det övervägande antalet av dem har anställda chaufförer som förare. Dessa chaufförer har inget ägarintresse, men de är väldigt irriterade över den ständiga publicitet som ges kring de olyckor där tunga fordon är inblandade. Och det är helt naturligt att de blir irriterade, när de ser att utländska fordon med bristfälliga anordningar kan trafikera vägarna. Publiciteten kring olyckorna skapar intrycket att det är hela denna näring som är boven.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! På det här området är det mycket svårt att utlova en total bevakning. Det finns vissa områden där vi alltid får räkna med att en del syndare tar sig igenom nätet utan att bli upptäckta. Vad saken gäller, herr Komstedt, är väl att vi skall vara överens om att där det över huvud taget finns den minsta möjlighet att komma åt sådana här fordon skall vi naturligtvis se till att det sker.

Jag sade i mitt förra anförande att vid behandlingen av motioner, där man har föreslagit att tullverkets personal skall bemyndigas utföra sådan här fordonskontroll, har riksdagen sagt nej och menat att kontrollen skall åvila polisen. Jag är alldeles säker på att tullverkets personal trots det i all möjlig utsträckning inom ramen för sina resurser gör vad som kan fordras av den – lika väl som polisen gör det.

Jag vill ändå en gång till trycka på vad jag sade sist i mitt förra inlägg, nämligen att transportnämnden är skyldig att vid varje tillfälle, när man kommer på brister hos en utländsk bil i vårt land, meddela det till vederbörande land. Jag tycker att det ligger en viss säkerhet även i det.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Låt mig till sist, eftersom statsrådet nu talar om tullens verksamhet, konstatera att man kanske kunde få en bättre integration av tullens och polisens verksamhet. De resurser som står till samhällets förfogande bör rimligtvis i första hand utnyttjas.

Eftersom statsrådet och jag är ense om att de här sakerna är av största betydelse för trafiksäkerheten, kanske statsrådet i fortsättningen kommer med någonting som innebär ett mera positivt svar på min fråga om vilka åtgärder han ämnar vidta. Det har inte framgått i dag att några ytterligare åtgärder skall komma men jag hoppas att de gör det inom en snar framtid.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Ang. användningen av missvisande läromedel

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Berndtsons* i Linköping (vpk) i kammarens protokoll för den 9 november intagna fråga, nr 307, och anförde:

Herr talman! Herr Berndtson i Linköping har frågat mig, om jag är beredd medverka till att uppenbart missvisande läromedel inte kommer till användning i undervisningen.

Enligt gällande bestämmelser granskar läroboksnämnden vissa läromedel som används i skolan. Läromedelsutredningen har i sitt sista betänkande bl. a. föreslagit att nuvarande former av central granskning slopas och ersätts av en s. k. objektivitetsgranskning. Utredningens förslag bereds för närvarande i utbildningsdepartementet.

Beslut om vilka läromedel som skall användas i skolans undervisning fattas för närvarande av de lokala skolmyndigheterna. Enligt min mening bör denna princip alltjämt gälla.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min enkla fråga. Vi har tidigare från vpk funnit anledning att ta upp problemet med borgerliga värderingar i läromedlen. Bakgrunden till min fråga är att uppenbart missvisande läromedel kommer till användning.

Jag hade för avsikt att på bildskärmen visa en detaljbild av en karta som utformats utifrån minst sagt tvivelaktiga politiska ståndpunkter, men bildapparaten är tyvärr ur funktion. I den tyskspråkiga karttexten betecknas Tyska demokratiska republiken som Sovjetzonen och områdena öster om Oder-Neisse som för tillfället under polsk förvaltning. Kartan är utgiven av ett västtyskt förlag och levereras till svenska skolor ännu år 1972 -- 27 år efter det andra världskrigets slut.

I stället för att återge den faktiska situationen i Europa redovisar kartan västtyska revanschistiska kretsars ståndpunkter. Det är en politisk skandal att man på detta sätt fortsätter att ge svenska skolelever en falsk undervisning.

Är det med Sovjetzonen den västtyska förbundsregeringen nyss träffat avtal om normaliserade förbindelser? Är det med Sovjetzonen eller med en tysk stat som en allt starkare opinion i vårt land kräver att den svenska regeringen skall uppta diplomatiska förbindelser? Det är frågor som eleverna har rätt att ställa när de studerar en sådan karta.

Att det fortfarande finns kretsar i Västtyskland som vill förändra gränserna i Europa är tydligt, men undervisningen i svenska skolor bör inte utgå från deras synsätt. Det är otillräckligt att åberopa gällande bestämmelser och lokala beslut -- det visar det här konkreta exemplet.

Egentligen är inte det som anförts av utbildningsministern svar på frågan, och jag vill därför på nytt fråga: Är utbildningsministern beredd att medverka till att läromedel av detta slag i fortsättningen inte kommer till användning?

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag måste självfallet följa gällande bestämmelser. Bestämmelserna innebär att vissa läromedel granskas centralt av läroboksnämnden, dock inte kartor, som herr Berndtson i Linköping i det här fallet har tagit upp.

Givetvis bör läromedel som innehåller viktiga sakliga felaktigheter inte användas. Men regeringen har icke möjlighet att ingripa i ett sådant fall,

utan det är den aktuella kommunen och dess skolstyrelse och skolledning som har att utöva den kontrollen och vidta eventuella åtgärder.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Om nu det organ som har att granska läromedlen inte funnit anledning att säga något om den här kartan, då menar jag nog att utbildningsministern bör klart deklarerat sin mening för att undanröja misstanken att denna form av reaktionär indoktrinering bagatelliseras.

I direktiven för läromedelsutredningen anförde dåvarande statsrådet Edenman bl. a. "att det förutom en renodlad granskning kan föreligga behov av en mer på rådgivning inriktad verksamhet, bl. a. till hjälp för kommunernas inköp av hjälpmedel".

Jag anser det orimligt att begära att en lokal skolstyrelse skall veta att en karta bygger på revanschistiska önskingar om hur Europa skall se ut. Här behövs "på rådgivning inriktad verksamhet" från centrala skolmyndigheten. Det räcker heller inte med att hänvisa till att inte alla läromedel kan granskas. Så uppenbart felaktiga läromedel som denna karta borde ju snarast bort från väggarna i svenska skolsalar. Kan man inte åstadkomma detta, då är inte läromedelsgranskningen mycket värd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Ang. de grekiska skolorna i Sverige

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Måbrinks* (vpk) i kammarens protokoll för den 10 november intagna fråga, nr 311, och anförde:

Herr talman! Herr Måbrink har frågat mig hur jag bedömer de skolor som den grekiska juntan upprätthåller i vårt land.

Den verksamhet som herr Måbrink åsyftar är inte på något sätt en del av det allmänna skolväsendet. Vad eleverna gör på sin fritid är en sak som de själva och deras föräldrar har att bestämma över. Enligt vad jag inhämtat följer dock skoldirektionen i Stockholm kontinuerligt utvecklingen inom den berörda verksamheten.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret.

Papadopoulos och övriga juntamän i den grekiska regeringen är fascister och bedriver systematisk förföljelse och omänsklig tortyr mot oliktankande. Den undervisning juntan bedriver i Grekland ligger naturligtvis helt i linje med dessa fascisternas uppfattning om demokrati, moral, kultur osv.

Tusentals grekiska medborgare har flytt från det omänskliga systemet i Grekland, och många av dem befinner sig i Sverige. Men de undgår därför inte juntans förföljelser och trakasserier. Sedan den svenska regeringen normaliserat förbindelserna med juntan har aktiviteten från denna ökat i vårt land.

Således bedriver juntan skolundervisning vid sidan om den svenska.

Detta går till så att varje dag efter det att de grekiska invandrabarnen slutat undervisningen i den svenska grundskolan, undervisas de i juntaskolorna som finns på ett flertal platser i Sverige. Det gäller barn från sju år och uppåt. Alltså får sju- och åttaåringar en skoldag som omfattar 10--12 timmar. Hur stämmer det med svenska bestämmelser?

De grekiska föräldrarna är inte direkt tvungna att skicka barnen till juntans skolor – detta är naturligtvis ett riktigt påpekande. Men juntan har sina medarbetare placerade i Sverige. De har till uppgift att bearbeta de grekiska invandrarna och använder då olika påtryckningsmetoder. De säger exempelvis: Ni måste se till att era barn deltagar i den av grekiska staten bedrivna undervisningen i Sverige. Endast betyg därifrån gäller i Grekland.

De utnyttjar svagheten i den svenska grundskolan när det gäller undervisning i invandrarernas modersmål. Grundskoleplanen ger, efter vad jag kan förstå, endast utrymme för två timmar i veckan.

De använder också hot om repressalier osv., och även de grekiska präster som verkar i Sverige bidrar till att tvinga barnen till de här skolorna.

Men, herr talman, det allvarligaste är ju ändå att ett fascistiskt land tillåts bedriva skolundervisning i Sverige som innebär att en politisk våldsideoologi propageras, vari ett allvarligt inslag är rasism. Det rör sig med andra ord om en undervisningsmetod som helt följer nazisternas under Hitlertyskland.

Jag vill sluta med att ställa en fråga till utbildningsministern: Just detta att man predikar rasism, skulle inte det vara tillräckligt för att ingripa och stoppa den här undervisningen som juntan bedriver i Sverige?

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! På den sista frågan vill jag bara svara, att herr Måbrink får väl lägga fram sitt underlag för den beskyllningen hos vederbörande myndigheter, så att frågan kan prövas. Den skall inte prövas av mig.

Det som berör mig – eftersom det inte gäller en del av skolan – är skollokalerens upplåtande. Där har vi skrivit fast i skolstadgan att man skall inta en positiv inställning till de organisationer innanför och utanför skolan som vill bedriva en fritidsverksamhet inom skolan. Vi har skrivit fast att hinder föreligger endast i den mån det är till klart men för den ordinarie verksamheten. När jag tagit del av den verksamhet som vi nu diskuterar – jag har bara kunnat göra det mycket ytligt – har jag blivit förvånad över den långa tid som barnen tillbringar i denna fritidsverksamhet, bedrivna av den grekiska organisationen. Det måste bli en mycket lång arbetsdag för de här småbarnen, och det är naturligtvis en aspekt som också måste bedömas från skolans utgångspunkter om det menligt kan påverka undervisningen i skolan.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det handlar inte bara om en fritidsverksamhet, utan faktum är ju att lärare skickas direkt från Grekland till Sverige för att bedriva den här skolundervisningen, som helt ligger i linje med den undervisning som man bedriver i de grekiska skolorna i dag. Jag nämnde

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. de grekiska
skolorna i Sverige*

tidigare att man använder sig av rasism i undervisningen, och jag vill citera en bok som begagnas vid undervisningen här i Sverige i dessa juntaskolor. Den heter "Medborgarnas uppfostran" och där står: "Utan den grekiska rasen skulle dagens civilisation inte existera." Det är ju ett klart uttryck för rasism.

Det finns också dokumenterat att grekiska föräldrar inte vill ha sina barn i de här skolorna men tvingas att skicka barnen dit just genom att juntans män i detta land utövar påtryckning på föräldrarna genom att hota med olika repressalier.

Om det inte går att förbjuda den här verksamheten, så kan man åtminstone beröva vederbörande organisation möjligheten att få skollokaler upplåtna för den fascistiska undervisningen. Och vore det inte lämpligt att man också försökte utöka antalet timmar per vecka i vår grundskola när det gäller att undervisa i det grekiska modersmålet och på så vis försöka eliminera möjligheterna för juntan att tvinga grekiska barn till sina skolor?

Jag vill veta vad utbildningsministern har för uppfattning om detta.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag vill till herr Måbrink för det första säga, så att det står alldeles klart, att den här verksamheten är icke en del av den svenska skolan.

För det andra gäller det här en verksamhet som bedrivs i skollokaler på fritid, och där har vi högst avsiktligt skrivit fast mycket generösa bestämmelser om frihet för den organisation som vill använda sig av lokalerna.

Jag skall inte ställa några motfrågor till herr Måbrink, men det skulle annars ha legat nära till hands att fråga om herr Måbrink är beredd att skärpa bestämmelserna för politiska meningsriktningar när det gäller denna uthyrningsverksamhet.

För det tredje ger vår demokrati mycket små möjligheter att ingripa mot politiska organisationer och mot vad de gör inom sina ramar eller inom sina egna familjer. Det är oerhört svårt att ingripa mot det, även om vi skulle tycka mycket illa om den verksamhet de bedriver eller de åsikter de har. Däremot har vi inom skolans ram skapat möjligheter för barnen att som stödundervisning få två veckotimmars undervisning i hemlandets språk, och vi har även på andra sätt försökt att inom skolan ge positiva alternativ.

I övrigt konstaterar jag bara — som jag också sade i mitt svar — att skoldirektionen i Stockholm med stor uppmärksamhet följer den verksamhet det här gäller.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag vill svara utbildningsministern på den där frågan: När det gäller politiska riktningar av typen den grekiska fascistiska ideologin är jag beredd att medverka till att vi begränsar vederbörandes möjligheter att verka här i landet. Ja, jag är beredd att gå så långt att vi förbjuder den verksamheten.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Det finns ju de som anser att även andra riktningar är anslutna till diktaturideologier, och det är kanske litet svårt att peka ut just den grekiska och där dra gränsen.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det är inte svårt att dra den gränsen när det gäller fascismen.

Jag kan för övrigt skicka frågan tillbaka till utbildningsministern: Är Ni beredd medverka till att begränsa fascisternas verksamhet i det här landet?

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 118

Torsdagen den
16 november 1972

*Om åtgärder mot
hyresstegring*

§ 15 Om åtgärder mot hyresstegring

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Tyresö (vpk) den 17 oktober framställda interpellation, nr 147, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö har frågat dels om regeringen anser den nuvarande utvecklingen på bostads- och hyresmarknaden vara i överensstämmelse med en socialt inriktad bostadspolitik fri från spekulation och profitjakt, dels vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att snabbt bryta den nuvarande hyresstegringsvågen och åstadkomma lägre hyror.

Det grundläggande för vår bostadspolitik är just dess sociala inriktning. Den dominerande delen av nyproduktionen av bostäder sker på mark som kommunen upplåter, varvid kommunen kan utöva visst inflytande på hyresnivån i nya bostadsområden. Ca 80 procent av de nybyggda bostäderna i flerfamiljshus uppförs av allmännyttiga eller kooperativa företag, dvs. företag som representerar samhället och bostadskonsumenter. De allmännyttiga företagen har tilldelats en ledande ställning vid bruksvärdebedömningen enligt hyreslagen, och deras självkostnadsbestämda hyror anger alltså i stor utsträckning hyresnivåerna.

Vidare gör staten väsentliga insatser för att påverka hyresnivån. Vid den statliga bostadslångivningen prövas vilken högsta produktionskostnad som kan medges för sådana lån. Genom paritetslånen hålls kapitalkostnaden i nyproduktionen nere, och räntelånen har en liknande effekt för ett stort antal lägenheter. Lånesystemet i förening med hyreslagstiftningen innebär också en begränsning av vinstmöjligheterna inom fastighetsförvaltningen.

Bostadstilläggen till barnfamiljer innebär betydande hyresminskningar för betalningssvaga hushåll. Statens utgifter för detta ändamål beräknas för innevarande budgetår till 900 miljoner kronor. Frågan om en vidgning av detta stöd till hushåll utan barn prövas för närvarande, och proposition i ämnet beräknas bli lämnad till 1973 års riksdag.

Slutsatsen kan knappast bli annan än att den sociala inriktning som

bostadspolitiken har motverkar spekulaton och profitjakt på bostadsområdet.

Självklart måste emellertid höjda priser och löner slå igenom också i bostadskostnaderna, eftersom bostadsföretagen måste få täckning för ökade kostnader för bostadsförvaltningen. Det är emellertid en viktig uppgift för bostadsföretagen och inte minst självkostnadsföretagen att genom olika åtgärder hålla förvaltningskostnaderna nere.

Till sist vill jag erinra om det omfattande bostadspolitiska utredningsarbete som pågår inom bl. a. boendeutredningen (In 1970:36) och bostadsfinansieringsutredningen (In 1972:3). Den sistnämnda utredningen skall överväga frågan efter vilka linjer finansieringen av bostadsbyggandet på sikt skall lösas.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min interpellation.

Jag har i interpellationen gett bakgrunden till de frågor som jag ställer där. Tusentals lägenheter står tomma därför att folk inte har råd att hyra dem, samtidigt som 475 000 hushåll fortfarande är trångbodda. Orsaken till dessa förhållanden är främst de höga hyrorna, framför allt i nyproduktionen, och särskilt i Storstockholmsområdet, där man kan redovisa hyreskostnader på långt över 100 kronor per kvadratmeter lägenhetsyta.

Den undersökning som gjorts av statistiska centralbyrån visar att hyrorna i flerfamiljshus de senaste åren har stigit med 118 procent. Trots de stora hyreshöjningarna fram till i fjol talar mycket för att 1972 kommer att bli det verkliga rekordåret när det gäller hyreshöjningar, eftersom höjningar är begärda över hela hyresområdet. I privatägda hus, byggda före 1958, har hyreshöjningar på upp till 9 kronor kvadratmetern genomförts. I de elva årgångar privathus som sedan den 1 oktober i år undandragits hyresregleringen har höjningarna ofta varit större än 10 kronor kvadratmetern. I de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagens bostadsbestånd har stora höjningar genomförts eller planeras. Samtidigt fortsätter den okontrollerade hyresstegringen i nyproduktionen. Min fråga var: Kan den nuvarande utvecklingen anses vara "i överensstämmelse med en socialt inriktad bostadspolitik fri från spekulaton och profitjakt"? Inrikesministern undviker att svara direkt på frågan. Han hänvisar i svaret till att den dominerande delen av nyproduktionen av bostäder sker på mark som kommunen upplåter och att kommunen därvid kan utöva visst inflytande på hyresnivån i de nya bostadsområdena. Han säger vidare att cirka 80 procent av de nybyggda bostäderna i flerfamiljshus uppförs av allmännyttiga eller kooperativa företag och att de allmännyttiga företagen har tilldelats en ledande ställning vid bruksvärdebedömningen enligt hyreslagen och att deras självkostnadsbestämda hyror i stor utsträckning skall ange hyresnivån.

Låt mig till den första frågan, om kommunernas förmenta inflytande på hyresnivån i nybyggnationen genom att de upplåter mark, säga följande. När det gäller samhällets markpolitik står man i dag sämre rustad ute i storstadsregionerna än vid andra världskrigets slut. Framför

allt gäller detta de tre tätortsregionerna, särskilt kanske Storstockholmsområdet. De tre storstadsregionerna har den lägsta andelen bostadsbyggande på kommunägd mark, och kommunerna i Storstockholm har den absolut lägsta andelen. Medan bostadsbyggandet i landet som helhet redovisar 70 procent av bostadsbyggandet på kommunägd mark, är motsvarande siffra för Storstockholm något över 60 procent.

Den starka koncentrationen inom byggbranschen med sammanflätning av privatbyggmästare, byggnadsmaterialproducenter och storbanker till konsortier som köper upp stora markområden har lett till att många kommuner blivit helt beroende av stora privata markägare. Där kommunerna saknat resurser har konsortierna trätt in och köpt mark – ofta mitt framför näsan på kommunerna, såsom i det bekanta Nackafallet där ett Wallenbergföretag sålde mark som förvärvats till 10 öre kvadratmetern för 24 kronor kvadratmetern; självfallet till ett privat byggkonsortium.

Genom sitt markäggande är byggkonsortierna med och påverkar planering och sociala funktioner. Den kommunala och privata planeringsapparaten smälter till en viss del ihop i ett gemensamt planeringsorgan.

Bostadsstyrelsen sade i sitt yttrande till Regionplan 70, att en stor del av det framtida bostadsbyggandet i Storstockholmsregionen kommer att ske på privatägd mark. Regeringen vill inte gå med på markvärderingsregler, som gör att kommunerna kan förvärva tätbebyggd mark eller mark, som är planerad för tätbebyggelse, till rimliga priser. Den uppreklamerade fonden för kommunala markförvärv tillförs som bekant mycket blygsamma belopp.

Under tiden fortsätter privatbyggmästarna att lägga under sig nya stora markområden. Vårt parti har inte en utan flera gånger väckt förslag om en sådan lagbestämmelse, att endast samhällsägda mark skall få stadsplanläggas. Vi menar, att det är alldeles uppenbart att en sådan lagbestämmelse skulle ha stor betydelse för att hindra ytterligare markköp från de stora privata byggkonsortierna. Det skulle också vara ett starkt vapen i händerna på kommunerna när det gäller att i kommunal ägo överföra mark som byggkonsortierna redan köpt upp. Det inflytande på hyresnivån som inrikesministern talar om i svaret är på det här området mycket begränsat.

När sedan inrikesministern hänvisar till att de allmännyttiga bostadsföretagen tilldelats en ledande ställning vid bruksvärdebedömningen, är det viktigt att komma ihåg ett par saker.

För det första har hyrorna i nyproduktionen även hos de allmännyttiga bostadsföretagen stigit mycket kraftigt under senare år. Enligt hyreslagen – förarbetena och kommentarerna till den – är det med dessa hyror man skall jämföra. Hyran för de lägenheter som skall prövas skall till och med betraktas som skälig, om den inte väsentligt överstiger den allmännyttiga produktionens hyror.

För det andra visar det relativt ringa antalet avgöranden i hyresmål angående prövning av de s. k. förstagångshyror, som har skett, inte någon enhällig bild vare sig beträffande jämförelse med de allmännyttiga bostadsföretagens lägenheter eller vad departementschefen i övrigt

Torsdagen den
16 november 1972

*Om åtgärder mot
hyresstegring*

förutsåg vid behandlingen av den nya lagstiftningen.

Om de allmännyttiga företagen skall kunna spela den roll som det har talats om, måste det också vara en huvuduppgift både för staten och för kommunerna att skapa erforderliga förutsättningar för företagen att åstadkomma en bostadsproduktion som gör det möjligt att uppfylla dessa förväntningar.

Som vi i tidigare sammanhang har sagt kan man -- för det tredje -- inte utan vidare acceptera vilka självkostnader som helst som underlag för hyressättningar och jämförelser, eftersom även självkostnadsprincipen ibland kan leda till orimliga hyror. Det är inte ovanligt att kommunerna i sin taxepolitik frångått självkostnadsprincipen beträffande eltaxor, va-taxor, kostnader för bilplatser, skyddsrum och olika exploateringskostnader.

När det slutligen i svaret sägs att höjda priser och löner måste slå igenom också i bostadskostnaderna, försöker inrikesministern få detta att framstå som en självklarhet, men huvudfrågan måste vara: Vad gör regeringen åt de höga materialpriserna? Medan arbetslönnernas andel av byggkostnaderna sjunker, ökar hela tiden materialprisernas andel. De svarar i dag för över 50 procent av kostnaderna. Vad gör man när det gäller att komma till rätta med de starka monopoltendenser som är rådande inom byggnadsmaterialindustrin? Man gör ingenting! Man har hittills begränsat sitt agerande till att ha observerat dessa tendenser, men man har underlåtit att vidta några som helst konkreta åtgärder.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Nu förhåller det sig inte alls som herr Werner i Tyresö säger. Herr Werner är ju egentligen väl orienterad på detta område, och därför är jag förvånad över att han inte observerat den långa rad av prisundersökningar som pris- och kartellnämnden gjort just när det gäller byggmaterial. Jag bara tar det som ett enda exempel i detta sammanhang.

I anslutning till vad herr Werner yttrade om markpolitiken kan jag gärna säga att jag tycker det har förekommit många utmanande ting när det gäller en del bostadsbyggande företag. Man har försökt förvärva mark i strategiska lägen och ansett det vara en självklarhet att man skulle få svara för bebyggelsen där och göra betydande vinster. Men utvecklingen under de senaste årtiondena har ju varit att vi börjat komma till rätta med dessa problem och hindra denna form av spekulation. Vi har för närvarande byggkonkurrensutredningens förslag liggande i departementet. Det för denna fråga ytterligare framåt genom att slå fast att en förutsättning för att bebyggelse skall ske är att kommunen äger marken och ställer den till förfogande. Vi håller just på att pröva detta förslag -- det har varit delade meningar i remissbehandlingen -- men utredningens förslag är ett uttryck för att vi inte är tillfreds med den ordning som råder nu, utan att det finns anledning till ytterligare åtgärder. För dagen kan jag dock inte gå mera in på detta.

Men även om vi noterar att det finns en del att göra i framtiden, har vi nog anledning att konstatera att vi har nått betydande resultat med de åtgärder som satts in. Om herr Werner jämfört med andra länder -- även med våra nordiska grannländer -- skulle han ha funnit att vi i verkligheten

har lyckats att med våra åtgärder ganska väl bemästra kostnadsutvecklingen på detta område.

Om vi jämför åren 1967 och 1971 finner vi att boendekostnaderna ökat med 20 procent. Det är tyvärr lika mycket som levnadskostnadsindex gått upp under den tiden. Man skulle önskat att vi hade kunnat se en lägre utveckling.

Anledningen till att man kommit upp till samma ökning som för levnadskostnadsindex är att särskilt driftkostnaderna har stigit kraftigt under perioden. Däremot har byggnadskostnaderna inte ökat så påtagligt. Det var en ganska gynnsam utveckling de första fyra åren, och det är först 1971 som en stark rörelse uppåt i byggkostnaderna har skett.

Det är anledning att notera detta. Vi har fått lov att godta en viss höjning av kostnaderna, dessa har naturligtvis samband med vad som händer i samhället. Höjningen av lönekostnadsindex har dess bättre varit betydligt högre, och detta innebär att det bör ha blivit en standardstegring när man relaterar hyran till lönen för den period som jag nämnt.

Vi får räkna med att den organisation som bostadskonsumenterna själva har för att bevaka sina intressen, hyresgäströrelsen, med de nya förutsättningar man fått vid förhandlingsbordet bör kunna själv bedöma om de hyreshöjningar som man nu fått acceptera vid uppgörelserna skall anses skäliga eller ej. Jag vill inte vara så snabb som herr Werner och utan vidare säga att de tal som nämndes här skulle vara uttryck för att man nått ett dåligt resultat vid förhandlingsbordet. De är snarast ett uttryck för att man konstaterat att det har skett höjningar, som jag nämnde, i fråga om driftkostnaderna, och kanske på något annat område, som gör att man fått lov att acceptera en höjning av hyran.

Med det sagda vill jag notera att vi tyvärr inte kan komma ifrån att när vi är med och accepterar högre löner, i förhoppning om att få en högre standard, tar det sig uttryck i att vissa kostnader stiger. Hittills har vi inte kunnat frigöra bostadssektorn från att också bli påverkad av den utvecklingen. Men mina siffror ger ändå vid handen att vi trots allt kan säga att det i stort varit en utveckling till det bättre.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Fru talman! Vad statsrådet nu säger, till att börja med, om materialpriserna och materialindustrin bekräftar ju vad jag sade i mitt första inlägg, att det endast har gjorts en hel rad undersökningar. Regeringen säger sig tidigare ha haft de här monopoltendenserna under observans. Men vad jag efterlyser är: Vilka konkreta åtgärder har man från regeringens sida vidtagit när det gäller materialindustrin? Inte någonting. Den enda konkreta åtgärden är att man lade ned en utredning strax efter kriget som hade i uppdrag att utreda de här frågorna. Det är inte sådana åtgärder jag efterlyser. Det är konkreta åtgärder för att begränsa monopoliseringen jag vill ha.

Byggkonkurrensutredningen vill att förutsättning för statliga lån skall vara att kommunerna ställer mark till förfogande, det är riktigt. Men

Torsdagen den
16 november 1972

*Om åtgärder mot
hyresstegring*

såvitt jag läst rätt – det är möjligt att jag har fel – så är inte förutsättningen för att kommunerna skall få statliga lån att de behåller marken i sin ägo.

Hela svaret på mina frågor hängs egentligen upp på de bostadstillägg som för närvarande utgår och som föreslås bli utvidgade till ytterligare grupper nästa budgetår. De här bostadsbidragen anses vara ett uttryck för att man bedriver en bostadspolitik som motverkar spekulation och profitjakt. Jag tillåter mig att betvivla att bostadsbidragen i sig själva motverkar dessa förhållanden. Vi har sagt tidigare, och det kan upprepas även nu: Vi är självfallet inte motståndare till att man inför bidragsregler som skall möjliggöra för betalningssvaga grupper att hyra en god bostad. Men vi säger samtidigt att problemet med de höga hyrorna kan aldrig lösas med socialpolitik. Man kan inte i längden bara lappa på med bostadsbidrag som ju til syvende og sidst hamnar hos bankerna och dem som spekulerar i mark, byggmaterial och byggande. Vår uppfattning är att man måste angripa de bakomliggande orsakerna, spekulationsmaskineriet. Man måste bryta med affärs- och profitinställningen på bostadsområdet.

Den bostadspolitik som innebär att konsumenterna skall betala priset på bostäder efter kalla affärsprinciper ligger långt ifrån den bostadspolitik som regeringen sade sig vilja föra från mitten av 1930- och 1940-talen.

Det var på den tiden man talade om lågräntepolitik som skulle garantera billigt kapital till bostadsbyggandet, hyreskontroll som skulle hindra privata värdar att ockra på bostadsbristen, familjebostadsbidrag som skulle göra det möjligt för barnfamiljer att hyra rymliga bostäder till hyggliga priser, ett creditsystem som tillsammans med samhällets hyreskontroll skulle dämpa de privata spekulanternas intressen att äga bostadsfastigheter.

Samtidigt ställde man kraven – i mitten på 1940-talet – att tomtmarken skulle kommunaliseras och hyreshusen gradvis överföras i samhällets ägo.

Men det är ju sedan dess och framför allt under den senaste tioårsperioden som man har fört en i avgörande stycken rakt motsatt politik, en politik som syftar till att de s. k. marknadsekonomiska krafterna skall styra bostadsförsörjningen.

Jag hävdar att utvecklingen på bostadspolitikens område är en medveten eftergiftspolitik för de krafter som hävdar att de marknadsekonomiska krafterna skall styra bostadsförsörjningen. Det främsta uttrycket för den här medvetna politiken – jag tror jag har sagt det tidigare – är de uttalanden som dåvarande inrikesministern gjorde vid 1966 års riksdag i samband med diskussionerna om de ändrade villkoren för bostadsbyggandet, då han hävdade att ”de friare avtalsförhållanden på hyresmarknaden och de ändrade villkor för bostadsbyggandets finansiering som väntas bli resultatet av pågående utredningsarbete kan beräknas till att bostadskostnaderna, åtminstone inom vissa delar av bostadsbeståndet, stiger förhållandevis mer än levnadskostnaderna i allmänhet”. Det är ju också vad som har skett.

Jag tycker till sist att det är helt ointressant vad hyresgäströrelsens ledning anser om hyrornas storlek. Det avgörande är vad hyresgästerna anser om hyrornas storlek, och det vet vi mycket väl i dag.

Torsdagen den
16 november 1972*Om åtgärder mot
hyresstegring*

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Jag är väl medveten om att det finns hyresgäster, som herr Werner i Tyresö och hans parti håller kontakt med och som bedriver en mycket aktiv verksamhet för att protestera mot höga hyror. Jag är inte övertygad om att argumenteringen alltid blir särskilt saklig. Jag har för min del velat förutsätta att hyresgästorganisationen på ett riktigt sätt har försökt tillvarata hyresgästernas intresse vid förhandlingsbordet. Jag vill alltså inte som herr Werner här i riksdagen säga att den inte har skött sin uppgift i detta sammanhang.

Det är vidare ett önsketänkande, herr Werner, att tro att vi skall få en utveckling i vårt samhälle, som innebär att vi kan förbättra vår levnadsstandard genom att höja lönerna utan att det får konsekvenser i vissa avseenden. Det är tyvärr så att vi har fått notera höjningar av priserna på livsmedel, bostäder, kläder osv. Vi har naturligtvis alla anledning att vara på vår vakt och att varje gång höjningar inträffar fråga oss, om dessa är nödvändiga, och det gör självfallet också jag.

Men det är en annan sak att därifrån gå vidare och säga att vi med vissa åtgärder - jag vet inte vilka herr Werner hade tänkt sig - beträffande materialindustrin skulle kunna åstadkomma någon väsentlig förändring. Vad vi behöver är insyn på detta område, och den förbättras självfallet genom utredningar. Kan man genom sådana få belägg för att lönsamheten inte är särskilt stor och att produktionen är rationell, kan man nog konstatera att vi inte har anledning att attackera en sådan sektor.

Ta ett sådant område som inredningsbranschen! Vi har inom snickeriindustrin kooperativa företag. Dessutom har staten via Statsföretag gått in i denna sektor, och vi har därigenom en viss insyn där. Vi får nog säga oss att det förmodligen inte finns så mycket att vinna på denna sektor. Vi kan på det ena området efter det andra finna det väsentligt att få insyn och information om de rätta förhållandena. Men det finns också anledning att säga att i den mån informationen visar, att det inte har varit en otillbörlig utveckling i fråga om priserna, får vi acceptera som ett faktum att prishöjningarna slår igenom på slutprodukten.

Jag tycker vidare att herr Werner inte riktigt förstod bostadstilläggens innebörd. Vi har knappast tänkt oss att med dessa väsentligt kunna påverka själva produktionskostnaden. Det vore en orimlighet. Men det är ju ett stöd som är inriktat på att vi skall hjälpa de betalningssvaga grupperna, så att de trots att vi i dag har hyror som är eller uppfattas som relativt höga, kan få möjlighet till välutrustade och rymliga bostäder. Det är där som bostadstilläggen har sin stora uppgift att fylla. Jag vågar säga att vi i jämförelse med andra länder har kommit mycket långt när det gäller att ge stöd åt barnfamiljerna, så att de kan få en bra bostad. Vi kan därigenom mycket kraftigt reducera familjens levnadskostnader. Jag behöver inte upprepa siffror på detta som har nämnts i annat sammanhang, men tilläggen ger mycket påtagliga effekter.

Jag vet inte om herr Werner menar att det skulle ha varit en bättre ordning att använda pengarna för att mera generellt pressa ned kostnaderna, vilket i större utsträckning skulle ha gynnat de grupper som själva har råd att betala sin hyra. Jag anser att bostadstilläggen som de nu

Torsdagen den
16 november 1972

*Om åtgärder mot
hyresstegring*

är utformade, styrda till de grupper som bäst behöver detta stöd, representerar en riktigare ordning. Men jag föreställer mig som sagt inte att bostadstilläggen kan påverka förhållandena på produktionssidan.

Vi har väl anledning att hoppas på att den ganska starka rationalisering som jag anser har skett inom byggnadssektorn har kunnat till en del motverka höjningar vi eljest skulle ha fått. De satsningar som görs på forsknings- och utvecklingsarbete inom byggnadsproduktionen är därför en faktor som det kan finnas anledning att erinra om, även om jag inte tog upp detta i mitt svar. Herr Werner känner bättre än jag förhållandena ute på byggarbetsplatserna, och jag tror att han kan vitsorda att det där har gjorts åtskilliga ansträngningar att åstadkomma en rationalisering genom utnyttjande av tekniska hjälpmedel osv. för att kunna pressa kostnaden.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Fru talman! Först får jag tacka för betyget att vi från vårt partis sida håller kontakt med hyresgästerna och de delar av hyresgäströrelsen som är kritiska mot den nuvarande bostadspolitiken. Man väljer naturligtvis sitt sällskap, och vi har valt vårt.

Sedan vill jag säga till statsrådet vad det är vi kritiserar när vi hävdar att man har avlägsnat sig från den socialt inriktade bostadspolitiken. Regeringen har övergivit lågräntepolitiken, man har under många år tillåtit en omfattande markspekulation, man har underlåtit att ingripa mot monopoliseringen inom byggnadsmaterialindustrin -- ända till i dag, och man skall nöja sig med insyn enligt inrikesministern. Man har släppt samhällets hyreskontroll och anpassat hyreslagstiftningen för att kunna höja hyrorna även i det äldre fastighetsbeståndet. Man har avstått från att genomföra ett kredit- och finansieringssystem för bostadsbyggandet som skulle kunna innebära lägre räntekostnader och därmed sänkta hyror. I stället har man satt sin lit till olika former av bidrag till betalningssvaga grupper. Som inrikesministern helt riktigt konstaterar, påverkar det inte ett enda dugg produktionskostnaderna, men det är ju de effekterna vi efterlyser.

Vi anser att den naturliga målsättningen för en socialt inriktad bostads- och hyrespolitik måste vara att tvinga ner hyrorna i nyproduktionen genom en totalfinansiering till låg och fast ränta, genom tillskapande av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank, genom förstatligande av den tunga materialindustrin och ett fasthållande av samhällets hyreskontroll.

Jag vill fråga inrikesministern beträffande den utredning rörande bostadsfinansieringen som han hänvisar till i slutet av sitt svar och som enligt direktiven skall pröva frågan om totalfinansieringen: Är utredningen oförhindrad att utreda frågan om tillskapandet av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank? Jag frågar därför att enligt referat i tidningarna den 28 oktober i år har handelsminister Feldt förklarat att regeringen har inga planer på en statlig bostadsbank för finansieringen av bostadsbyggen.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Herr Werner i Tyresö har med sitt inlägg visat att han tydligen utgår ifrån att om man bara väljer att sällskapa med grupper som demonstrerar, så kan man avstå från att ta upp diskussionen utifrån sakliga utgångspunkter. Jag är väl medveten om att det finns människor som protesterar mot höjningar av priser på livsmedel eller höjningar i fråga om hyrorna. Jag kan i hög grad förstå att människor som har små inkomster är angelägna om att försöka hålla sina utgifter nere, men jag tror inte att vi bara skall hänge oss åt önsketänkande, utan vi får lov att analysera de faktiska möjligheterna.

Inte skulle vi genom att ändra finansieringssystemet kunna åstadkomma så väsentliga förändringar. Paritetsslånesystemet har sina svagheter, och vetenskapen därom har lett oss till att se över det. Men jag erinrar herr Werner om att vi dock i dag har en kapitalkostnad som är 5,1 procent – det innesluter då både förräntning och amortering på kapitalet – dvs. systemet verkar i det långa loppet så att det blir 5,1 procent vid det tillfälle när fastigheten färdigställs och högre sedan. Det är sannernigen inte anledning att tro att vi skall kunna komma så mycket längre ned. Med det gamla systemet, som vi övergav, hade vi också en total räntekostnad på 5,1 procent, och det utgjorde utgångspunkten för det nya systemet när det trädde i kraft. Jag tror inte man får förvänta sig att den pågående översynen skall leda till att vi kan nämnvärt pressa ner kostnaderna genom olika finansieringsåtgärder. Vi får försöka gripa till en hel serie av åtgärder för att så långt som möjligt kunna hålla kostnadsutvecklingen under kontroll.

Utredningen är inte förhindrad att ta upp frågan om totalfinansiering, det står tydligt angivet i direktiven. Det måste vara ett misstag av min kollega Feldt om han skulle ha uttryckt sig på det sätt som herr Werner säger. Det står inte i överensstämmelse med vad som är utsagt i direktiven om möjligheterna för utredningen att ställa förslag.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Fru talman! Det sista får väl bli en intern fråga för regeringen. Jag har bara citerat vad tidningarna skrev den 28 oktober, och jag blev något förvånad. Det är möjligt att detta har klarats upp i och med det här sista inlägget.

Jag är överens med statsrådet om att enbart finansieringssystemet i sig naturligtvis inte löser alla frågor. Det behövs en hel serie av åtgärder, och jag har försökt redovisa en del av de åtgärder som vi anser vara väsentliga. Vi har bl. a. från vårt parti nyligen i ett brev till regeringen samt i en motion för ett par veckor sedan föreslagit att prisregleringslagen ändras så att den skall gälla även hyresområdet. Avsikten är inte att det skall införas ett permanent hyresstopp utan att hyresstopp skulle införas i avvaktan på olika åtgärder som snabbt skulle sättas in i syfte att bryta den nuvarande hyresstegringsvägen. Vägar skulle också anvisas för att i stället sänka hyrorna.

Jag vill erinra om att ordföranden i Hyresgästernas riksförbund för något halvår sedan krävde utarbetandet av just ett krisprogram mot de höga hyrorna. Ett sådant program bör innehålla en fastställd högsta

hyresnivå och förslag till olika åtgärder för att sänka hyrorna i de senaste årens nyproduktion. Men det är de konkreta åtgärderna vi väntar på och som vi ännu inte fått redovisade.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Ang. arbetsvårdspolitiken

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Wiklunds* i Stockholm (fp) den 17 oktober framställda interpellation, nr 142, dels fru *Marklunds* (vpk) den 24 oktober framställda interpellation, nr 184, och anförde:

Fru talman! Fru Marklund har frågat mig om jag är beredd att lämna en sammanfattande redovisning av vunna erfarenheter från tillämpningen av de s. k. äldrelagarna, anpassningsgruppernas verksamhet och åtgärder i övrigt i syfte att bereda äldre och handikappade arbete i den öppna marknaden och hur jag ser på frågan att genom lagstiftningsåtgärder bereda äldre och handikappade sysselsättning.

Herr Wiklund har frågat mig, om regeringen kommer att lägga betänkandet Skyddat arbete (SOU 1972:54) till grund för förslag till nästa års riksdag om vidgade åtgärder ägnade att främja arbetshandikappades sysselsättning. Han har också frågat mig när arbetsmarknadsstyrelsens anvisningar om de anpassningsgrupper som åsyftas i betänkandet kan komma att utfärdas och om jag är villig att medverka till att personella och andra praktiska förutsättningar ställs till arbetsmarknadsverkets förfogande för att främja en snar vidgning av anpassningsgruppernas verksamhet och en allmän minskning av väntetiderna vid arbetsvårdsexpeditionerna.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Utredningen rörande vidgad anställningstrygghet m. m. har fortlöpande samlat vunna erfarenheter av äldrelagarna som underlag för sitt arbete. Utredningen beräknas avge sitt huvudbetänkande omkring årsskiftet. Enligt vad jag har erfarit kommer utredningen där att redovisa erfarenheterna samt föreslå lagstiftningsåtgärder i syfte att vidga äldres och handikappades möjligheter till arbete. Sedan betänkandet har avlämnats och remissbehandlats kommer förslagen att prövas mot bakgrund av bl. a. de i betänkandet Skyddat arbete berörda frågorna.

Remisstiden för sistnämnda betänkande går ut den 15 november. Ett genomförande av utredningsförslaget förutsätter bl. a. att vissa förhandlingsfrågor löses. Jag kan därför inte säga när frågan kan anmälas för riksdagen.

Redan år 1970 anmodade arbetsmarknadsstyrelsen länsarbetsnämnderna att ta initiativ till överläggningar med företag och arbetstagarnas organisationer i fråga om att inrätta s. k. anpassningsgrupper för att underlätta i första hand placering av arbetslösa handikappade och äldre vid företagen. I februari 1972 utfärdade arbetsmarknadsstyrelsen nya riktlinjer för anpassningsgruppernas arbete, och i september 1972 utsändes en särskild handledning för verksamheten. Härutöver har ett

stort antal regionala konferenser anordnats om äldrelagarna, varvid anpassningsgruppernas arbete har ägnats särskild uppmärksamhet. Arbetsmarknadsstyrelsen leder således i samarbete med arbetsmarknadens parter ett intensivt arbete för att fortlöpande utveckla verksamheten. I slutet av oktober fanns ca 500 anpassningsgrupper, och antalet beräknas före årets slut komma att uppgå till ca 1 800.

De betydande personalförstärkningar som arbetsmarknadsverket har erhållit för anpassningsgruppernas verksamhet samt för uppföljning och utplacering av arbetstagare i skyddad sysselsättning innebär på sikt en avlastning för arbetsvårdsexpeditionerna. Härutöver prövas särskilda insatser för att minska de i storstadslänen förekommande väntetiderna till arbetsförmedlingarnas arbetsvårdsexpeditioner.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Fru talman! Jag ber först att få tacka för svaret på min interpellation.

Jag vill gärna omedelbart medge att en hel del positivt tycks vara på väg för att komma till rätta med svårigheterna att behålla i arbete äldre personer eller personer, som av andra orsaker än viss överårighet är arbetshandikappade, eller att åter placera sådana personer i någon form av avlönad sysselsättning. Jag tänker då inte bara på de s. k. äldrelagarna och den vidgning av den ena av dessa lagar som föreslås i betänkandet Skyddat arbete. Det som håller på att hända är ju ett genomslag för idén med arbetslag eller arbetsgrupper. Kan dessa grupper praktiskt medverka till att längre behålla arbetshandikappade i den öppna arbetsmarknadens produktion och få arbetskraft med någon typ av funktionssvikt i ökad omfattning åter in i denna produktion, skulle detta inte vara ett dåligt bidrag till förverkligande av den Meidnerska utredningens litet väl försiktigt formulerade grundintention, som vi väl dock alla helhjärtat ställer oss bakom: "En uppdelning av arbetsmarknaden måste undvikas i en för den friska, välutbildade och i allmänhet unga arbetskraften och en för den ur företagsekonomisk synpunkt mindre konkurrenskraftiga." Vi måste med bl. a. sådana lagar som äldrelagarna och med en kraftig satsning på idén med arbetslag aktivt motverka uppkomsten av ett arbetsmarknadens B-lag.

Men, herr statsråd, det vill då verkligen till att satsningen blir stor och energisk, ty läget just nu är som bekant ganska alarmerande. Ur AMS:s tidskrift Arbetsmarknaden för den 6 november i år ber jag att få citera något om förhållandena i Stockholm och särskilt i Skärholmen, där det bor 200 000 människor och där arbetsförmedlingen sedan april i år också skall ägna sig åt Botkyrka kommun med dess 40 000 invånare i slutskedet av denna kommuns uppbyggnadstid. Så här heter det i den nämnda tidskriften:

"Upp till 18 000 personer i veckan besöker arbetsförmedlingarna i Stockholmsdistriktet. -- Vi har inte tid att ta emot de arbetssökande. Under tiden kan de bli ett fall för arbetsvården. I stället för att minska arbetslösheten konserverar vi den. Vi behöver mer gräsrötter, dvs. arbetsförmedlare och inte topptjänstemän.

Nödrosen kommer från arbetsförmedlare, arbetsvårdare och yrkesvägledare i Stockholmsregionen.

Ett exempel: Arbetsförmedlingen i Skärholmen har omkring 300 besök varje dag. Kön till arbetsvården är 14 månader och till yrkesvägledningen är det mellan fem och sex månaders väntetid. Personalstyrkan är 23 tjänstemän mot 31 planerade. Utanför köar de arbetssökande. I veckor, månader och år.

Köproblemen i Stockholm är ett personalproblem. Med större resurser skulle vi kunna minska köerna, säger förmedlarna själva.”

Samma tidskrift uppger i sitt nummer för den 13 november i år att det var 97 500 som 1971 sökte arbetsvård, dvs. ett *något* lägre antal än det jag återgav i min interpellation efter en tabell i betänkandet Skyddat arbete. Det är dock fortfarande fråga om en mycket hög siffra och en påtaglig ökning jämfört med närmast föregående år och bakåt under 1960-talet. I den artikel jag nu åsyftar uppges också bl. a. att andelen sökande under 35 år ökar och 1971 uppgick till inte mindre än 45 procent av de arbetsvårdssökande. Vidare får man veta att psykiska besvär är vanligast bland dessa unga. Slutligen är det av intresse att ur samma artikel återge att under 1971 endast 10 400 av de 97 500 arbetsvårdssökande fått arbete i *öppna* marknaden.

Här återstår tydligen, fru talman, mycket att göra för att främja arbetshandikappades sysselsättning inom den vanliga arbetsmarknaden. Den viktigaste vägen att få till stånd en minskning av köerna vid många av de större arbetsvårdsexpeditionerna är självfallet att om möjligt skapa nya och goda arbetsförutsättningar på den öppna arbetsmarknaden även för arbetskraft, som har funktionsnedsättning av olika sort, och att se till att de som trots sådana ansträngningar inte kan placeras där bereds olika slag av skyddat arbete.

För att ordna med de arbetshandikappades arbetsplacering måste dock dessutom finnas tillräcklig personal på arbetsvårdsexpeditionerna. Det är naturligtvis, herr statsråd, svårt att bestämt avgöra hur stor denna personal måste vara, men nog får väl arbetsvårdspersonalens egen bedömning av bristläget i personalhänseende tillmätas viss relevans. Så här säger personalen i Skärholmen i tidskriften Arbetsmarknaden för den 6 november:

”I dag har man visserligen många hjälpmedel i sin hand, som t ex arbetsmarknadsutbildning, halvskyddad verksamhet m. m., vilket inte funnits tidigare. Men man hinner inte utnyttja alla dessa förbättrade möjligheter. — Man går hem varje dag och känner sig otillräcklig. Vaknar till och med på nätterna av oro hur det ska gå för den och den. Det är ju människor vi rör oss med.”

Den 16 oktober 1970 framställde jag i andra kammaren en interpellation, liknande den här aktuella. Då som nu gällde det de långa köerna vid arbetsvårdsexpeditionerna. Samma år och troligen i nära anslutning till denna interpellation kom arbetsmarknadsstyrelsen med ett cirkulärmeddelande till länsarbetsnämnderna med anmodan till dessa att ta initiativ till överläggningar med arbetsgivarna i syfte att anpassa arbetsförhållandena på sådant sätt, att arbetshandikappade av olika slag skulle kunna kvarstanna i eller inplaceras i den vanliga produktionen. Då inrikesministern besvarade interpellationen, apostroferade jag honom för hans i en interpellationsdebatt någon månad tidigare visade intresse för vad som

kommit att kallas arbetslag och som vid den tiden började bildas även på svensk botten, först som försöksverksamhet i Västernorrlands län. Jag ställde direkt fråga om inte denna verksamhet kunde utvidgas. Det blev dock ingenting vidare sagt om saken i den fortsatta debatten. Min fråga var den gången således förgäves. Inrikesministern bekräftade senare under den debatt jag nu åsyftar att förhållandena med tanke på de långa väntetiderna på arbetsvårdens expeditioner var otillfredsställande och att man hade uppmärksamheten riktad på dessa förhållanden. Då som nu gällde det speciellt Stockholm. Inrikesministern meddelade också att länsarbetsnämnden i Stockholm var i hög grad inriktad på att nedbringa balansen och uttalade att det fanns anledning eftersträva detta även på andra håll i landet. Det där var dock givetvis, som inrikesministern också betonade, en personalresursfråga.

Nu har vi alltså allttjämt långa väntetider på vissa arbetsvårdsexpeditioner. Inte minst gäller detta i Stockholmsområdet. Man skall då inte glömma att under de senaste åren en högst betydande utbyggnad av olika typer av skyddat arbete genomförts. Likväl har ökningen av arbetsvårdssökande inte kunnat hållas tillbaka, utan långa väntetider är som förut tämligen vanliga.

Inrikesministern säger i sitt interpellationssvar att AMS fått stora personalförstärkningar för anpassningsgruppernas verksamhet och för utplacering av arbetstagare i skyddad sysselsättning. Detta kan väntas på sikt ge en avlastning för arbetsvårdsexpeditionerna. Inrikesministern har naturligtvis rätt i denna slutsats, men jag skulle nog önska en viss precisering rörande tidpunkter för och omfattningen av de återopade personalförstärkningarna. Jag har nämligen inte kunnat komma till annat resultat än att *större* personalförstärkningar för arbetsvärden skedde mot slutet av 1960-talet. Väntetiderna på vissa håll var likväl betydande, då jag väckte 1970 års interpellation. Större personaltillskott *därefter* har såvitt jag vet inte förekommit. Jag stöder mig på uppgifter avseende tiden 1968–1972 från riksdagens upplysningstjänst. Årets statsverksproposition innehåller förslag om 100 nya men specialdestinerade tjänster. De skulle nämligen användas för arbete med ärenden rörande tillämpning av äldrelagarna, om jag förstått saken rätt. Några direkt nya åtaganden, t. ex. insatser i arbetslagen, kan väl bara delvis täckas med dessa tjänster. Ett folkpartikrav på större personalökning ställdes 1970 men avlogs.

Är det möjligen, herr inrikesminister, fråga om omplaceringar inom AMS för att få arbetsvårdspersonalen att öka? Eller avser inrikesministern kanske de 100 extra tjänster för arbetsvårdande verksamhet som föreslagits i proposition 125 om konjunkturstimulerande åtgärder, vilken framlades den 7 november, dvs. efter det att jag väckt min interpellation? I partimotion nr 158 i januari i år krävde vi från vårt håll en ökning av arbetsförmedlingspersonalen med 50 tjänstemän och 50 biträden med hänvisning bl. a. till vikten av förstärkning av arbetsvårdsexpeditionernas resurser. Den närmare karaktären av de tjänster som begäres i höstens proposition framgår inte av propositionstexten.

Jag vill gärna i detta sammanhang erinra om att både betänkandet Skyddat arbete och AMS i sin arbetsmarknadsbudget för 1973/74 starkt understryker vikten av att arbetsförmedlingarna *garanteras* personella

Torsdagen den
16 november 1972

Ang. arbetsvårds-
politiken

resurser för att klara de uppgifter som arbetslagen ställer på dessa organ.

Det är inte min avsikt att här delta i något slags tävlan om vem som är mest vänlig mot svårplacerad arbetskraft. Jag bara önskar få ett klarläggande av den ungefärliga storleken av det personaltillskott inrikesministern hänvisar till och när ungefär detta eller dessa tillskott beslutades. Orsaken till min fråga är givetvis att köerna av arbetsvårds-sökande ju alltjämt är ett bistert faktum.

Sedan är jag den förste att uttala min glädje över att uppslaget med arbetslag kommit att tillämpas i sådan omfattning som inrikesministern meddelar. Som jag nämner i interpellationen skulle det enligt betänkandet Skyddat arbete vara bara ett tjugotal företag med anpassningsgrupper i verksamhet. Inrikesutskottet redovisade i sitt den 17 oktober 1972 daterade betänkande nr 21 med anledning av motioner om sysselsättning för handikappade och pensionärer, att det i september i år fanns 173 anpassningsgrupper. Inrikesministern meddelar nu att i slutet av oktober ca 500 sådana grupper var i verksamhet och att det beräknas att ca 1 800 skall finnas i gång vid årets slut. Det är en verkligt glädjande utveckling som väl dock måste ha startat ganska sent och i så fall rimligen inte ännu avsatt stora resultat. Handledningen, som för övrigt sänts ut i så få exemplar att länsarbetsnämnderna anmodats att själva mångfaldiga den för utdelning till anpassningsgruppernas ledamöter, kom ju först den 29 september i år. Men när den kom, reagerade företagen tydligen mycket positivt. Man blir dock något förvånad när det i denna handledning förklaras att "anpassningsgrupp" är ett "nytt" begrepp och att arbetsuppgifterna är "nya". Är denna uppfattning möjligen förklaringen till att det dock dröjt så länge med att på allvar komma i gång med dessa gruppers verksamhet?

Men som sagt: Den utveckling som nu likväl kommit i gång är mycket glädjande. Hur personalfrågan - alltså representationen av arbetsförmedlingen i dessa grupper, så att grupperna blir effektiva - klarats mitt under personalbristen skulle det dock vara av intresse att få något kommenterat av inrikesministern. Har man möjligen avdelat vanlig, i och för sig välkvalificerad arbetsförmedlingspersonal och sålunda inte arbetsvårds-personal till denna representation? Jag skulle sätta stort värde på en upplysning på denna punkt.

Sedan hoppas jag, fru talman, att jag tolkar inrikesministerns interpellationssvar rätt, om jag utgår från att det verkligen *blir* en proposition på grundval av betänkandet Skyddat arbete. Det är väl endast i fråga om tidpunkten för ett ställningstagande till detta betänkande oklarhet råder, eller hur, herr inrikesminister, en oklarhet som jag finner naturlig, när remisstiden gick ut först i går?

Fru MARKLUND (vpk):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka inrikesministern för svaret på min interpellation men också genast konstatera att jag finner det ganska otillfredsställande. Även om man som herr Wiklund i Stockholm av svaret kan utläsa att en del är på väg, så skulle jag ha önskat mera konkreta uppgifter om vad de här satsningarna från samhällets sida har fått för gensvar hos näringslivet.

Inrikesministern tar upp två saker. Han talar dels om vad som är att vänta från sittande utredningar, dels om hur många s. k. anpassningsgrupper som kan väntas vara i verksamhet vid årsskiftet.

Det som i svaret sägs om vad som kan väntas från utredningshåll ger väl en viss antydning om att man nu har vikit från tidigare ståndpunkter. När vi från vpk:s sida tidigare har tagit upp behovet av kraftfullare insatser från samhället för att skapa anställningsrätt och anställningstrygghet, då någon har råkat ut för arbetslöshet på grund av skada eller sjukdom eller av andra orsaker, har det alltid hetat att regeringen och inrikesministern har avvaktat resultat av någon pågående s. k. försöksverksamhet eller utredning. Nu kanske man vågar dra slutsatsen att regeringen har kommit fram till att det behövs mer än sådan här marginell försöksverksamhet som inte leder till annat än att staten pumpar in pengar i företagen utan att den negativa utvecklingen i nämnvärd grad bryts.

Eftersom interpellationssvaret inte innehåller någon konkret uppgift om dagsläget vill jag, fru talman, här redovisa några aktuella tendenssiffror.

En närmare analys av arbetsvårdens statistik ger verkliga skäl för att anta att det under 1972 inte kommer att bli fler än omkring 8 500 människor av beräknade ca 95 000 arbetsvårdssökande som får arbete på öppna marknaden. Det är ungefär 9 procent av samtliga sökande. Så låga har siffrorna aldrig tidigare varit i arbetsvårdens 25-åriga tillvaro.

De bidrag som ges till företag som vill anställa personer med handikapp – s. k. halvskyddade arbeten – har inte utnyttjats i sådan grad att de halvskyddade platserna kompenserar nedgången på den öppna marknaden. Ser man på läget från åren 1969 till 1972 finner man att det fanns 857 personer i halvskyddat arbete i september 1969, 1 375 samma månad 1970, 1 775 år 1971 och 2 382 i september i år. Ökningen mellan september 1969 och september 1970 var 516, mellan 1970 och 1971 402 och mellan 1971 och 1972 607. Det är en ökning men en mycket försiktig sådan, och det kommer med den takten att dröja ytterligare flera år innan man ens kommer upp i de 5 000 platser som AMS spådde att man skulle ha fram redan 1967 – det första år då statsbidraget höjdes kraftigt.

Nu föreslår utredningen rörande den skyddade sysselsättningen att företagen skall kunna från fall till fall, som man säger, få överföra redan anställda till halvskyddat arbete utan att arbetsförmedlingen samtidigt kräver nyanställning, vilket nu är fallet. Ett sådant tillmötesgående kan visserligen innebära att antalet människor som är ute i halvskyddat arbete ökar, men det blir i så fall en statistisk ökning och kommer inte att medföra någon förbättring i situationen för de arbetsvårdssökande som redan är arbetslösa och som vill ha ett arbete på den öppna marknaden.

Jag vill fråga inrikesminister Holmqvist hurudan situationen är i dag. Hur många av de platser i halvskyddat arbete som har kommit fram under det senaste året är s. k. överföringar? Och hur bedömer inrikesministern trenden i det fallet?

Inrikesministern säger också att arbetsförmedlingen har fått ett stort antal tjänstemän, som skall hjälpa till att få fram arbete i öppna

Torsdagen den
16 november 1972

Ang. arbetsvårds-
politiken

marknaden för de arbetsvårdssökande. Men hur kommer det sig då att det trots detta sker en minskning av antalet arbetsvårdssökande som får arbete ute i öppna marknaden? Har dessa nya tjänstemän fått annat att syssla med på arbetsförmedlingen, eller är det så att det inte går att med statsbidrag eller förhandlingar få fram arbeten i öppna marknaden för de arbetsvårdssökande? Och accepterar regeringen i så fall sistnämnda förhållande?

Det är tydligt att inrikesministern har stor tilltro till de s. k. anpassningsgrupperna. Men vad kan de göra för de arbetsvårdssökande på orter där man inte har någon arbetsplats att anpassa? Och vad har de anpassningsgrupper som finns kunnat göra? Jag hoppades på några konkreta uppgifter om detta i interpellationssvaret. Antalet grupper säger ju ingenting om vad som konkret har gjorts. Det intressanta är ju vad man åstadkommer med sådana här grupper. Har inrikesministern någon uppfattning om hur många platser som dessa grupper skall kunna få fram på öppna marknaden på ett år för de arbetsvårdssökande? Finns det över huvud taget några prognoser för det, eller har dessa anpassningsgrupper kommit till i en känsla av hopplöshet hos arbetsförmedlingarna, när det har gällt att skaffa fram arbete?

Utredningen rörande den skyddade sysselsättningen presenterar på knappt en sida den hittills bedrivna försöksverksamheten med anpassningsgrupper. Det är tydligen så att dessa grupper mest har sysslat med omplaceringar. Efter ett och ett halvt års verksamhet i Västernorrlands län hade 75–80 omplaceringar gjorts, medan endast ett 15-tal handikappade hade anställts, och för dessa 15 har det tydligen utgått bidrag både för halvskyddad sysselsättning och för införande av särskilda anordningar på arbetsplatsen. Det är i varje fall de slutsatser man kan dra av vad utredningen rapporterar.

Det är alldeles uppenbart att både arbetsförmedlingen och dessa anpassningsgrupper behöver stöd av en lagstiftning som ger de anställda ett större inflytande på arbetsplatserna och på sin arbetssituation över huvud taget. I en sådan lagstiftning måste också anställningsrätten ingå. Det finns, och det tror jag att inrikesministern har haft anledning konstatera, ett gehör för dessa tankegångar i dag. Och även om jag inte har alltför stora förhoppningar när det gäller vad en lagstiftning kan åstadkomma i ett samhälle som det vi lever i menar jag ändå att steget måste tas. Det skall därför bli intressant att få ta del av de förslag till lagstiftningsåtgärder som utredningen rörande vidgad anställningstrygghet m. m. enligt inrikesministerns svar skall presentera.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Först vill jag säga till herr Wiklund i Stockholm att jag hade den föreställningen att anpassningsgrupperna var en unik svensk företeelse, som har länsarbetsdirektör Magnus Olsson i Västernorrland till upphovsman. Jag hade inte vetskap om att det fanns några förebilder för sådan verksamhet. När vi i Sverige utformade äldrelagarna, hade vi inte några förebilder från anpassningsgrupper på annat håll, men under en relativt kort tid har man, anser jag, ändå uppnått ganska positiva resultat.

Jag är glad över att herr Wiklund i sitt inlägg i dag uttalar sig så

positivt om denna verksamhet. Jag erinrar mig att när jag lade fram förslaget till äldrelagarna – och särskilt när det gäller främjandelagen – fanns det tyvärr ledamöter av kammaren från alla de tre borgerliga partierna som yrkade avslag och tyckte att det var ett alltför närgånget intrång i företagens självbestämmanderätt att länsarbetsnämnden skulle få möjlighet att tillsammans med fackföreningen och företagets anställda diskutera de här frågorna. Jag är alltså glad över att herr Wiklund i dag så reservationslöst hälsar den här typen av verksamhet med glädje. Jag hoppas att också de som på sin tid röstade emot lagen har samma möjlighet att ändra sin hållning, när de finner att utvecklingen har blivit så gynnsam.

Herr Wiklund tog upp en speciell fråga som vi har talat om förut, nämligen arbetsvårdsexpeditionernas möjligheter att klara sina uppgifter. För en tid sedan uppvaktades jag av Handikapporganisationernas centralråd, som på nytt påpekade att man, särskilt här i Stockholm, har bristande resurser. Jag lovade vid uppvaktningen att jag skulle verka för att en del av de personalresurser som ställts till förfogande skulle avdelas till att hjälpa till att få till stånd en bättre ordning. Jag vill nu ta tillfället i akt att ge till känna min inställning på den punkten.

Om jag sedan också får redovisa de personalförstärkningar som jag har åsyftat i mitt interpellationssvar, kan jag ange att arbetsmarknadsverket för budgetåret 1971/72 fick 90 tjänster för bl. a. anpassningsverksamheten, omställningsinspektörer, utplacering av arbetstagare i skyddad sysselsättning och till anställning i öppna marknaden. För innevarande budgetår fick AMS 100 nya tjänster för i huvudsak samma ändamål. Även i sin anslagsframställning för 1973 och 1974 har AMS tagit upp frågan om ytterligare personalförstärkningar för nämnda verksamhet.

Under hand har regeringen givit arbetsmarknadsverket tillstånd att inrätta ytterligare 100 tjänster för anpassningsgruppernas verksamhet. Vi har ansett det vara så värdefullt, att styrelsen har fått besked om att den inom ramen för tillgängliga medel för arbetslöshetsbekämpande åtgärder kan inrätta de tjänster som är nödvändiga för att vi skall få verksamheten att fungera.

Jag vill gärna ansluta mig till herr Wiklund när han säger att siffrorna över antalet som man hade kunnat placera ut från arbetsvården och de efterföljande åtgärderna för dem som kommit ut i den öppna marknaden var låga. Vi strävar naturligtvis efter att i ökad utsträckning inplacera dessa människor på den öppna marknaden efter genomgången utbildning. Förbättringar av ersättningsbeloppen till företagen bör kunna medverka till en mera gynnsam utveckling i framtiden. Vi strävar efter det, och på den punkten är vi alltså helt överens om vart utvecklingen bör leda.

Fru Marklund efterlyste mera konkreta uppgifter i interpellationssvaret när det gällde vilka erfarenheter man hade fått av äldrelagarna och främjandelagen. Jag har nöjt mig med att hänvisa till att vi relativt snart – om någon månad eller några veckor – kommer att få ett betänkande, i vilket lämnas en utförlig redogörelse av Åmankommittén för hur utvecklingen gått.

Jag har här nöjt mig med att återge några korta data. Saken har tidigare varit föremål för en diskussion här i riksdagen – jag tror att den

Torsdagen den
16 november 1972

*Ang. arbetsvårds-
politiken*

ägde rum dagen efter det dessa båda interpellationer ställdes. Vi fick då på vårt bord ett betänkande från inrikesutskottet. Det skedde i anslutning till flera motioner, från såväl herr Hermansson som herrar Helén, Söderström och Oskarson, vilka motioner just kretsade kring dessa frågor. I redovisningen för utskottets betänkande finns återgivna en hel del av de uppgifter som jag lämnat i mitt interpellationssvar. Så nog har det funnits en viss information till riksdagen i dessa frågor. Men ytterligare information kommer.

Fru Marklund har tydligen läst det betänkande som kommit om skyddad sysselsättning och som Rudolf Meidner står för. Men då kanske det också funnits anledning att observera hur kommittén har pekat på vilka falluckor som statistiken på arbetsvårdens område uppvisar. Utredningen har betonat att man höjt ambitionerna, varför man bör vara försiktig när man gör jämförelser från det ena året till det andra. Vi har en utveckling där arbetsvården tagit på sig mycket mera krävande uppgifter. Man har också pekat på att åtskilliga av de handikappade, de vilka så att säga har den bästa prognosen på arbetsmarknaden, passerar direkt ut i öppna arbetslivet utan att bli föremål för behandling. De som nu kommer med kräver flera åtgärder än som tidigare var fallet. Jag tror att det är viktigt att vi har klart för oss att vi – dess bättre – inte bara kan räkna med ett statistiskt förhållande, utan vi har efter hand höjt våra ambitioner. Men därigenom kommer inte statistiken att ge något uttryck för att vi har nått de resultat som i verkligheten ändå har kunnat noteras.

Självklart är att den nedgång vi nu haft i fråga om efterfrågan på arbetskraft också varit till men för möjligheterna att kunna placera de äldre och handikappade. Svårigheterna är naturligtvis större, när det inte finns någon efterfrågan på ny arbetskraft, utan företagen har i hög grad fått inrikta sig på att försöka behålla den personal de har. Därför har vi inte haft möjligheter att med samma framgång placera ut dessa handikappade i den öppna marknaden. Vi får notera, att vi haft dessa svårigheter, men de får inte utgöra hinder, utan vi bör oavsett konjunkturläget göra stora ansträngningar för att nå resultat.

Menade fru Marklund i fråga om anpassningsgrupperna att jag skulle beskriva hur arbetet går till i en sådan grupp? Visst skulle jag kunna göra det, eftersom jag haft tillfälle att studera saken vid ett par företag. Jag har haft mycket ingående resonemang med dem som sitter med i anpassningsgruppen. Jag har besökt ett företag i Västernorrlands län, och det är tydligen ett av de företag som är med i fru Marklunds rapport. Vid detta företag hade man haft ett 60-tal ärenden uppe till behandling. Det här året var det metallklubbens ordförande, som ledde anpassningsgruppen. Med var även personalchefen och en tjänsteman från arbetsmarknadsverket. Till sig hade de också knutit företagsläkaren plus ytterligare någon mera. Vi fick vid ett besök en redogörelse för ett sextiotal ärenden som man hade behandlat i denna anpassningsgrupp och där man hade nått positiva resultat. De var av de mest skiftande slag.

Där var en anställd som hade råkat ut för en olycka. Hans ena ben var inte i funktion längre, men man hade ordnat en stol så att han kunde sitta, och då kunde han arbeta precis som förut. Jag talade med honom och han sade att han låg uppe i en förtjänst på 18–19 kronor i timmen

och förklarade sig nöjd med det. Han sade: Det är klart jag gärna skulle vilja tjäna mer, men jag kan sköta mitt arbete precis som jag kunde förut.

Jag var runt och samtalade med flera andra för vilka det hade gjorts insatser med medel ifrån arbetsmarknadsverket. Man hade skapat hjälpmedel så att dessa som hade råkat ut för svårigheter kunde fullfölja sina arbetsuppgifter på vanligt sätt. Jag mötte hos dem jag talade med en stor tillfredsställelse över det här sättet att lösa problemen.

Jag fick också möjligheter att tala med många av deras arbetskamrater, och jag frågade om de fått ta svårare jobb eller om de märkt någon annan nackdel av dessa hjälpinsatser. Jag fann att alla förklarade sig vara nöjda med de resultat man hade nått. De hade inte gjort några sådana negativa iakttagelser. Tvärtom hade de den inställningen att det kanske är min tur i morgon - vad vet jag om när jag kan råka ut för ett handikapp?

Jag skall inte fortsätta denna beskrivning, men jag fick ett intryck av att man tagit itu även med mycket svåra uppgifter.

Jag tror att när det gäller att omplacera människor så att de kan ha kvar sin anställning i företaget får man mycket bättre resultat med en sådan samverkan mellan fackförening, företag och arbetsmarknadsverket. Det är också bra att som i det här fallet ha företagsläkaren med. Jag tror det blir en bättre bedömning än om vi bara skall ha specialister som sysslar med dessa ting. Det intryck jag fick av dem som engagerat sig i denna verksamhet vid företaget var att de fann det vara en intressant facklig uppgift och såg stora förutsättningar för att utveckla sådan verksamhet i företagen.

Jag vill gärna säga att i det företag jag besökte stod man inför ganska krävande uppgifter. Arbetet är hårt för många, och förutsättningarna var sannerligen inte de bästa för att få i gång den här verksamheten. Jag tror att man i flertalet företag har gynnsammare förutsättningar i det avseendet.

Jag ville gärna ge den här lilla rapporten, om fru Marklund menade att jag skulle ge ett mer konkret besked om vad denna verksamhet innebär. Självfallet är möjligheterna begränsade, för det gäller ju här att klara problemen inom det egna företaget. Man kan naturligtvis tänka sig att arbetsförmedlingen - när den får veta att något jobb är öppet - medverkar till att det också kommer någon utifrån som kan ta ett sådant arbete. Men uppgifterna har främst varit inriktade på att hjälpa dem som finns i företaget att behålla sin anställning och sitt förtjänstläge när de råkat ut för svårigheter.

Fru talman! Jag har kanske talat alltför länge, men jag hoppas att jag med detta kunnat ge en beskrivning av denna verksamhet.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Fru talman! När jag talade om att idén med arbetslag i varje fall inte skulle vara en ny idé så var det närmast därför att jag har ett minne av att den här idén har varit prövad utomlands. Jag har tyvärr inte några möjligheter att dokumentera detta just nu, men jag tror det förhåller sig så. I vilket fall som helst har vi från vårt partis sida redan för flera år sedan föreslagit en inventering av jobb, som skulle kunna skötas av svårplacerad arbetskraft - alltså ett krav precis i enlighet med den här

idén. Jag har som sagt det minnet att vi har fått idén från utlandet.

Men det må vara hur det vill med den saken. Huvudsaken är att verksamheten är i gång och att den kommit i gång med sådan kraft. Jag kan hålla med fru Marklund om att det bara är en begynnelse, och det sade jag också tidigare. Jag drog inga slutsatser av utfallet av arbetslagen. Vi får se hur det utvecklar sig, eftersom det måste vara tämligen nyligen som man kommit i gång i så pass stor omfattning. Man har dock hört från många håll att erfarenheterna är just så goda som inrikesministern här beskrev från Västernorrlands län, och där har ju verksamheten pågått ett bra tag i alla fall.

Sedan uttalade jag mig faktiskt inte alls om äldrelagarna. Jag bara var angelägen om att betänkandet Skyddat arbete skulle bli föremål för proposition och jag hoppas att så sker. Jag begränsade mig till att i övrigt uttrycka min tillfredsställelse över arbetslagens goda start. Jag tycker näringslivet därvidlag har visat sin positiva inställning. Antalet arbetslag och utvecklingen i övrigt visar ändå att man inom industrin är klart intresserad för den här idén när den nu har börjat praktiseras.

Jag vill igen understryka att jag räknar med att vi tämligen snart kan få en bedömning av betänkandet Skyddat arbete också här i riksdagen.

Fru MARKLUND (vpk):

Fru talman! Utredningar är ofta nödvändiga för att man skall kunna klargöra exempelvis hur man mest effektivt skall förbättra förhållandena på olika områden. Även från vårt håll föreslår vi av och till utredningar. Men arbetet i sådana kan ju inte innebära att medan det pågår skall man inte kunna diskutera olika delar av det aktuella området och - som jag nu har gjort - ställa frågor till det berörda statsrådet. Det är för att jag tycker att man skall kunna göra det även om betänkanden kanske är nära förestående som jag har ställt de här frågorna till inrikesministern.

Ätminstone beträffande formerna för anpassningsgrupperna har inrikesministern i det senare inlägget gett ett utförligare svar om sin syn på dem. Men fortfarande säger statsrådet inte så mycket om hur han själv bedömer de här gruppernas möjligheter att verkligen nå de konkreta resultat som är nödvändiga på detta område.

Inrikesministern redovisade samtal och besök på företag, där man har i gång den här verksamheten och nämner t. ex. att fackligt engagerade människor bedömer det här som en intressant facklig uppgift. Eftersom jag i någon mån sysslar med de här frågorna vill jag gärna bedöma det som en intressant politisk uppgift att saker och ting händer här.

Jag undrar bara om inrikesministern verkligen har den uppfattningen att de här anpassningsgrupperna skall kunna åstadkomma så väldigt mycket som man av hans svar kan få en känsla av.

Det är ju så att samhället och arbetsmarknadsverket under senare år har försökt stimulera näringslivet på olika sätt att anställa handikappade. Det har man gjort genom att anordna regeringskonferenser och regional-konferenser. Man har gjort det genom det dagliga arbetet på arbetsförmedlingarna, och man har gjort det genom olika bidrag och bidragssystem. Men hittills har man ju inte ens lyckats bromsa upp utvecklingen på detta område, och det är mot den bakgrunden jag undrar om den här

verksamheten kan bedömas som mycket annorlunda än hittills gjorda försök. Jag menar också att någon gång måste de riktiga slutsatserna dras av vad som hittills skett i fråga om den här verksamheten. Vi har ju prövat alla möjligheter inom ramen för det sätt som arbetsmarknadsverket i dag kan arbeta på. Den enda möjlighet – såsom jag ser det – som återstår är alltså lagstiftningsvägen. Det är inte en väg som ger snabba resultat i ett samhälle som vårt, där statsmakten har ett ringa inflytande, men det är i alla fall en väg som rätt använd ger framtida möjligheter att hejda en sådan här utveckling som varken inrikesministern, jag eller någon annan som är intresserad av de här frågorna står likgiltig för.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! Beträffande erfarenheter av äldrelagarna som kan redovisas, fru Marklund, vill jag peka på att det finns vissa exempel på att företag tyvärr med olika åtgärder har försökt kringgå lagstiftningen för att befria sig från skyldigheten att iaktta viss i lagen stadgad uppsägnings-tid för de äldre och att betala ut lön för denna tid. Man har uppmärksamheten riktad på en rad sådana exempel, som kan vara värdefulla för kommitténs arbete på att utveckla och vidga anställnings-skyddet i detta sammanhang. Men det skulle föra för långt att nu gå igenom dessa fall. De har påtalats i tidningspressen och har tidigare varit föremål för diskussioner i denna kammare. Det kan också finnas andra erfarenheter av denna del av lagstiftningen som bör tas till vara.

När det vidare gäller resultatet av anpassningsgruppernas verksamhet finns det egentligen bara erfarenheter för ett par år. Den 1 juli 1971 trädde lagstiftning i kraft, och verksamheten i Västernorrland var, som jag redan förut sagt, en förebild för oss i departementet när vi förberedde lagstiftningen – denna tillkom ju genom en departementspromemoria utan att ha föregåtts av någon offentlig utredning.

Vi var naturligtvis då väl medvetna om att det inom en rad företag fanns en framåtsyftande personalpolitik. Och visst har det vid olika företag gjorts försök att ta till vara arbetskraften, att placera in handikappade i verksamheten osv. Flera företag hade gjort inventeringar av de olika arbetsuppgifterna inom företagen och bedömningar av om det var möjligt att placera in personer med i ett eller annat avseende nedsatt arbetsförmåga. Detta var således inte något helt nytt. Det nya och intressanta greppet är den samverkan mellan samhälle, företag och anställda som nu kommit till stånd. Jag är övertygad om att det blir en bättre handläggning, om alla parter kan medverka. Personalproblem är inte bara en specialistuppgift.

Lagarna trädde alltså i kraft den 1 juli 1971. Man kom i gång på hösten med viss upplysningsverksamhet kring detta. Under våren och den nu förflutna hösten har AMS fortsatt att anordna konferenser ute i landet. Ett stort antal människor har deltagit i dessa konferenser, som också har lett till bildandet av många nya grupper. Men vi vågar inte säga att vi har fått någon större erfarenhet under den mycket korta tid som dessa varit i arbete – en del av dem är bara konstituerade vid det här laget – och därför är det inte möjligt att ge en uttömmande redovisning. Vi får nog tills vidare säga att verkligheten får visa om vi fått till stånd en

ny utveckling och bättre möjligheter att diskutera frågor som sammanhänger med anställningen liksom om vi kommit fram till ett nytt sätt att ta upp frågor om anställning och avskedande, dvs. sådana spörsmål som eljest har ansetts ligga inom arbetsgivarens helt suveräna kompetensområde. Det är fråga om ett nytt sätt att attackera dessa frågor. Erfarenhetsunderlaget är som sagt för närvarande icke särskilt brett, men det lär väl komma att vidgas efter hand som verksamheten utvecklas.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Fru talman! Jag vill gärna knyta an till vad inrikesministern sade allra sist. Det hade ju varit bra, om man hade gjort ett försök till mera regelrätt utvärdering av erfarenheterna i Västernorrlands län. Inrikesministern har själv tittat på arbetslagen där och har positiva intryck, men det hade som sagt varit bra om man hade mera regelrätt gjort en kartläggning av hur det förhåller sig.

Jag säger detta därför att vi yrkade faktiskt i en partimotion i våras om arbetsmarknadspolitiken just på att man skulle tillsätta en särskild utredning för att utvärdera de här sakerna. Man borde, ansåg vi då, i sammanhanget utreda tänkbara möjligheter att underlätta placeringen av svårplacerade på den öppna arbetsmarknaden samt utvärdera hittillsvarande förebyggande åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken, t. ex. den försöksverksamhet med s. k. anpassningslag som i mindre skala bedrivits under några år.

Det hade varit bra att ha en sådan utvärdering till hands, men jag medger samtidigt att den väl inte hade givit mer än en viss vägledning. Jag hoppas att inrikesministern är intresserad av att göra utvärderingar längre fram, t. ex. om ett par tre år. Då finns det säkerligen anledning att försöka se vad som är bra och vad som är mindre bra och kan förbättras.

En positiv inställning till arbetslagen — med begränsning — har jag deklarerat redan i mitt första inlägg.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Fru talman! På den punkten kan jag säga att det ingår i vår planering att vi inte skall släppa taget, utan måste komma tillbaka. Information hör naturligtvis till, och man har vid konferenserna givit en beskrivning av vad det här rör sig om. Det har väl gått till i den stilen som jag har beskrivit. Det är information om praktiska erfarenheter man har försökt föra fram. Självfallet skall vi återkomma med ytterligare sådan information. Jag skall gärna försöka infria den förhoppningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1772—1774 till inrikesutskottet,
nr 1775 till civilutskottet och
nr 1776—1781 till inrikesutskottet.

§ 18 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 220—223.

Torsdagen den
16 november 1972

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Agnäs (m), som yttrade:

Fru talman! § 34 i skollagen medger att skolplikt fullgöres i enskild skola. I vårt land reses dock från vissa håll starkt mostånd mot dem som t. ex. av religiösa skäl startar enskilda skolor. Under stora uppoffringar har svenska medborgare ordnat skolor i kristen anda. Samtidigt som de genom skatten betalar sin del till den obligatoriska skolan stöder de ekonomiskt och på annat sätt skolor som förverkligar den målsättning de själva har för sina barns fostran och undervisning. När vår nya skola planlades, utreddes och skapades angavs det tydligt att enskild skola skulle vara tillåten och ur viss synpunkt t. o. m. önskvärd.

Ett citat belyser detta.

Ur 1957 års skolberednings betänkande (avgivet i juni 1961):

”Slutligen vill beredningen framhålla, att vilka krav man än ställer på arbetet i en enskild skola, får de inte i författningarna ges en så statisk utformning eller tillämpas så snävt att det i realiteten blir omöjligt att driva en enskild skola. I all synnerhet gäller detta s. k. reformskolor (friskolor) eller andra skolor där arbetet bedrivs i överensstämmelse med någon genomtänkt och önskvärd uppfostrings- eller pedagogisk idé.

Det är med hänsyn till den pedagogiska utvecklingen över huvud taget angeläget, att det allmänna visar förståelse för och tillmötesgående mot dem som, obundna av en konventionell pedagogisk uppfattning, vill leta sig fram på andra vägar för att nå det mål man ställer för en god skola, oavsett om arbetet bedrivs inom eller utom det allmänna skolväsendet.”

Här kan även hänvisas till vad dåvarande skolministern anförde i Kungl. Maj:ts proposition 1962:54 angående reformering av den obligatoriska skolan:

”Statsbidrag bör sålunda kunna ifrågakomma efter prövning i varje enskilt fall från riksdagens sida beträffande skolor, vilka syftar till att förverkliga eller utprova mer omfattande eller genomgripande kursplanemässiga, metodiska eller andra pedagogiska idéer eller tankar eller där man genom speciell uppläggning av skolans hela arbete vill för praktiskt skolbruk omsätta utvecklingsfrämjande uppfostrings- och omvårdnadsidéer.

Dylika experiment- eller friskolor synes, inte minst med hänsyn till att de kan lämna stimulerande bidrag till den allmänna pedagogiska utvecklingen, vara förtjänta av det allmännas stöd.”

Hindren mot de alternativa skolor som kristna församlingar och kyrkor önskar inrätta uppleves ofta som oöverstigliga. Det synes oss vara i strid med konventionen om de mänskliga rättigheterna att svenska myndigheter inte godkänner annat än den obligatoriska skolan. Det torde dessutom vara i strid mot svensk skollagstiftning och mot regeringsformens 16 §. Utomlands har förhållandet väckt stor uppmärksamhet på sina håll.

Nyligen har Kristna skolföreningen i Örebro fått svar på sin begäran om tillstånd att starta en kristen skola. Medlemmarna i denna förening har gjort ett uttalande, ur vilket jag citerar följande:

”Med anledning Örebro Skolstyrelsens beslut att med rösterna 8 mot 7 (samtliga socialdemokratiska ledamöter mot och samtliga borgerliga för) avslå Kristna Skolföreningens anhållan om tillstånd att starta en kristen skola, vill Kristna Skolföreningen anföra följande:

1. Med stöd av skollagens paragraf 34, där det står att skolplikt kan fullgöras i enskild skola, kommer Kristna Skolföreningen att fortsätta undervisningen av de barn vars föräldrar önskat tillkomsten av den kristna skolan.

2. Underlaget för vårt beslut att fortsätta trots Skolstyrelsens avslag är bl. a. följande:

a) I den lagtext som reglerar enskilda skolor står det att godkännande *skall* meddelas om skolans undervisning till art, omfattning och allmän inriktning *väsentligen* motsvarar grundskolans och skolan förestås av person vilken äger erforderlig skicklighet för undervisningen och är väl lämpad att förestå skolan. *Alla dessa krav anser vi vara uppfyllda.*”

På ett flertal platser i Sverige finns föräldragrupper som inför oron och andan i den obligatoriska skolan umgås med planer att starta enskilda skolor. Ett klarläggande av det legitima och demokratiska underlaget för deras begäran är nödvändigt.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet för kammaren redogöra för sin syn på enskilda skolors tillåtlighet enligt svensk skollag?

2. Avser herr statsrådet att vidtaga någon åtgärd som underlättar kristna skolföreningars arbete?

Denna anhållan bordlades.

§ 20 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 134 med förslag till lag om kyrkofullmäktigval, m. m.

Nr 143 med förslag till förordning om ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391), m. m.

§ 21 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1782 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*

Nr 1783 av herr *Björk* i Gävle *m. fl.*

Nr 1784 av herr *Brännström* *m. fl.*

Nr 1785 av herr *Elmstedt*

Nr 1786 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*

Nr 1787 av herrar *Green* och *Mellqvist*

Nr 1788 av herr *Hamrin*

Nr 1789 av herr *Hugosson* *m. fl.*

Nr 1790 av herrar *Hyltander* och *Richardson*

Nr 1791 av herr *Jonsson* i Mora

Nr 1792 av fru *Laag* *m. fl.*

Nr 1793 av herr *Larsson* i Umeå

Nr 1794 av fru *Lundblad* *m. fl.*

Nr 1795 av herr *Magnusson* i Grebbestad *m. fl.*

Nr 1796 av herr *Nilsson* i Agnäs

Nr 1797 av herr *Nilsson* i Tvärålund

Nr 1798 av herr *Nordgren*

Nr 1799 av herr *Nordgren*

Nr 1800 av fru *Sundberg*

Nr 1801 av herr *Westberg* i Hofors

Nr 1802 av herr *Westberg* i Ljusdal

Nr 1803 av herr *Öhvall m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111 angående regional utveckling och hushållning med mark och vatten

Nr 1804 av herr *Norrby* i Gunnarskog

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 avseende konjunkturstimulerande åtgärder, m. m.

§ 22 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 319 Herr *Nordstrandh* (m) till herr utbildningsministern angående behandlingen inom utbildningsdepartementet av skolöverstyrelsens betygsförslag:

På vilket sätt avser statsrådet ta upp skolöverstyrelsens betygsförslag till vidare behandling?

Nr 320 Herr *Andersson* i Örträsk (s) till statsrådet fru Myrdal angående rekommendation om samråd vid avgivande av remissyttrande:

Vill statsrådet närmare precisera utbildningsdepartementets rekommendation om samråd mellan kommun, svenska kyrkans församlingar och andra samfunds församlingar vid avgivande av yttrande till utredningen Samhälle och trossamfund?

Nr 321 Herr *Schött* (m) till herr inrikesministern om stöd åt utbildningsverksamheten vid Oskarshamns varv:

Vill statsrådet medverka till att utbildningsverksamheten vid Oskarshamns varv får det stöd som behövs för varvets fullgörande av gjorda åtaganden och för varvets planerade utbyggnad?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 17.15.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert